

XVI, 43-48

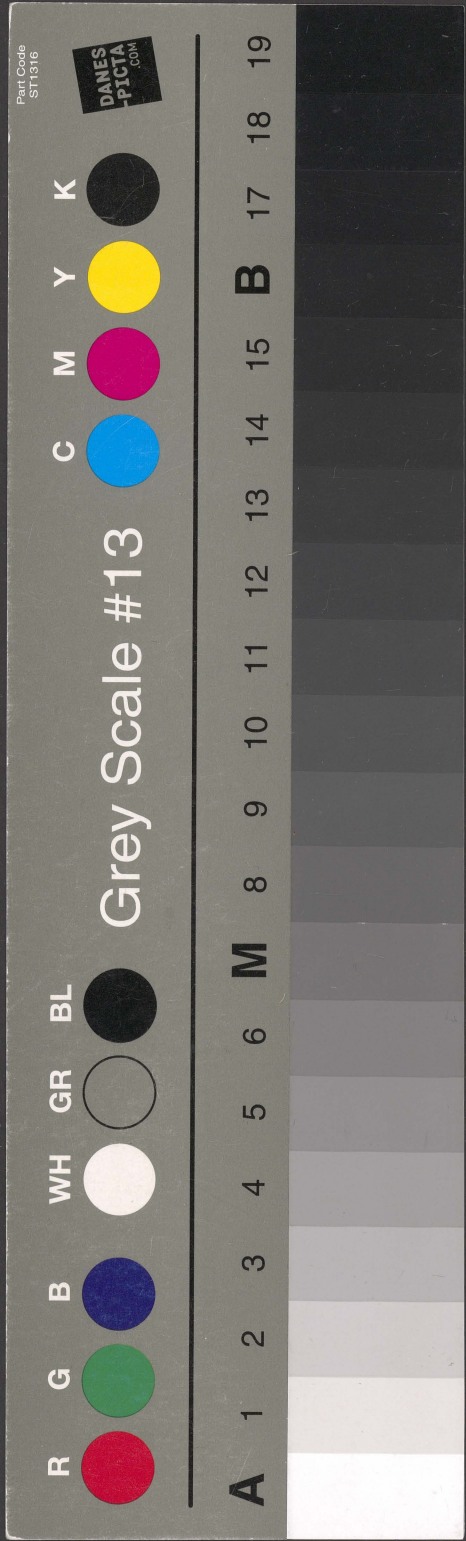
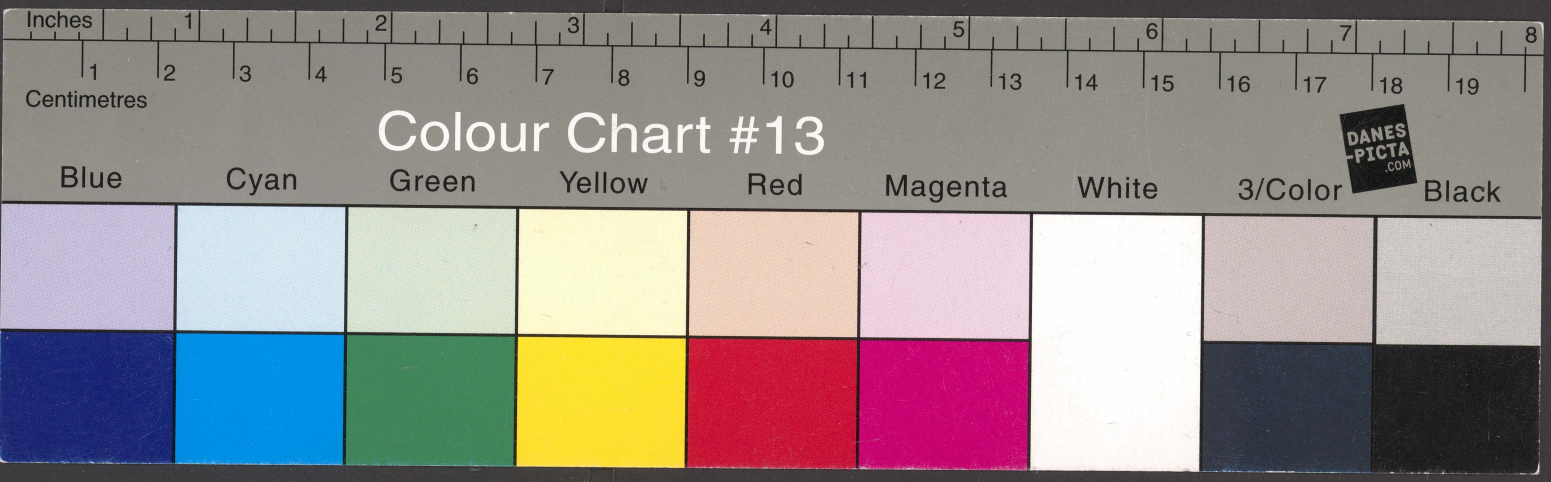

XVI, 44

Oratio
Martini Cromeri
in funere Sigismundi
Regis.

1540.

D.
4474

ORATIO
MARTINI CROME
RI IN FVNERE OPTI
mi & maximi principis, Sigismun
di eius nominis primi Polonorum,
Litvanorum, Rusforum, Pruf
forum, & Masouiorum
Regis. &c.
Craco, M.D. XL. viij. Ad vij. Cal. Aug.

Apud Viduam Hiero. Vieto.
Monasterii Landin
Ordinis Cisterciensis

SERENIS

S I M O P R I N C I P I

et Domino, dño Sigismundo Augusto
Dei gratia Regi Polonię, magno duci
Litvanię, Ruffię, Pruffię, Masouię, Sa
mogitię. &c. Domino & heredi,
domino suo clementiffimo.

MARTINVS

Cromerus.

I N P V B L I C O E T

Lacerbiffimo omnium noſtrum luctu,
quem tecum pariter, Sigismunde Augu
ſte rex Inclyte, morte ſanctiffimi regis
noſtri Sigismundi, patris tui, nuper hau
ſimus, nulla eſt, mea quidem ſententia,
maior & efficacior doloris leuatio, quã
honestiffime & laudabiliter in primis ab
eo actę, & religioſe exactę atq; poſite
vitę, beneq; & feliciter, ſapienter & cum
approbatione omnium bonorum admini
ſtrati regni huius, recordatio. Qua in par
te cum ego pro meo de multis bene me
rendi ſtudio opis aliquid non tibi, neq;
maiori

maioribus natu, qui multos annos in res
pub. hac nostra, & in aula eius regis ver-
sati, exactius omnia norunt, & memoria
tenent, sed minoribus & imperitis afferre
tuperem, scripsi ei funebrem orationem
siue laudationem: qua vitam eius penè
omnem, resq; gestas illustriores, nude &
succincte, quoad fieri potuit, exponendo,
non verbis amplificando, quod perlongū
et non mearum sanè virium opus fu-
turum erat, complexus sum: vt esset cō-
mentarij vice interim, dum siue à nobis
ipsis in instituta historia gētis nostræ, si-
ue, quod malim à doctiori atq; disertiori
quopiam diligentius omnia pertractatur.
Nec sanè desunt in hoc tuo regno, quod
multo florentius & belli & pacis artibus
pater tuus reddidit, quàm acceperat, qui,
si tua benignitas accesserit, & libenter id
opus suscepturi sint, & cū dignitate per-
secuturi. Equidem si nihil aliud hoc la-
bore meo assequar, certè doctiorum ces-
santium adhuc studia excitabo, & perse-
qui hæc accuratè & ornate volētibus ma-
teriam subministrabo. Tibi verò inpris-
mis inclyte Rex orationem hanc dicare

A ñ volui,

volui, cui meipsum non ita pridem addi-
xi, & ad quem hereditas paterne glorie
maxime pertinet: vt si quidem placebit,
nonnulla, si non cum voluptate, certe cu
leuatione desiderij paterni, domestica des-
cora recognoscas, & nostri siue ocij, si-
ue negocij fructu, & quasi primitias quas-
dam delibes: Sin displicebit, quod ma-
gis credo, melioribus des id negocium, vt
ne cu eorum, qui nunc viuunt, mortaliu
memoria, sapientissimi & optimi patris
tui laudes intermorianur. Quaquam vi-
uent ee, nisi me vanum fallit augurium,
quo sempiterno, easq; posteri nostri lon-
ge etiam quam nos gratiore & iucundi-
ore memoria prosequentur. Quod reli-
quum est: Deum precor, vt fausta tibi
nobiscq; omnibus regni tui initia esse ve-
lit, & letioribus in dies successibus id cu-
mulet, ac diutissime incolume fortu-

natumq; prestet. Cracouie
nono Cal. Aug.

1548.

ORATIO

MARTINI CROMERII

meri in funere optimi & maximi principis, Sigismundi eius nominis primi Polonorum, Litvanorum, Rufforum, Prufforum, & Masouiorum Regis. &c.

INTEMPERANTius fortasse Sigismunde Auguste Rex inclyte, & vos patres amplissimi, ac cæteri viri vndequaq; ornatissimi, abuti facilitate & patientia vestra videor, qui locum hunc augustum, apud vos hoc tempore dicturus, conscenderim, nihil neq; conspectum cõsessumq; istum vestrum amplissimum grauissimumq; reueritus, neq; rei, de qua dicendum est, magnitudine deterritus. Neq; ego ita sum hebes, vt non intelligã, quid
A iij et quana

& quantū sit, quod nunc à vobis ex-
pectetur: Neq; ita mihi ipse placeo,
vt non perspiciam, quid à me præ-
stari possit. Quod si Alexander ille
magnus rex Macedonum, qui res
maximas mira celeritate & rara fe-
licitate gessit, neq; pingi se, nisi ab
Apelle, neq; fingi, nisi à Lysippo, præ-
stâtissimis suę ætatis artificibus, pas-
sus est: quanto acumine, quàm varia
doctrina, quàm solido iudicio, qua
memoria, quàm vberè deniq; & illu-
stri eloquentia esse oportet eum, qui
de optimi, fortissimi, sapientissimi,
clementissimi, & pientissimi regis
SIGISMUNDI, cuius nūc
exequias Polonia, Litvania, Rulsia,
Prulsia, Samagitia, et Masouia om̄is
mœsta & pullata celebrat, laudibus et
vita omni verè & pro meritis eius
dicere velit: Et effigiem quidem cu-
iusquam

iusquam apte seu pingere, seu fingere
non maximi est ingenij, neq; laboris,
ac ne operæ precij quidē. Patent om-
nium obtutibus corporis lineamēta,
neq; magnopere cuiusquā refert, quo
colore, qua figura oris, quo corpo-
ris totius habitu, quauē statura qsq;
fuerit, qui inter homines esse desijt:
Animorū habitudines vitamq; om-
nem nō cuiusuis est neq; exacte per-
spicere, neq; dicendo apte & ad vi-
uum exprimere. Magnorum autē vir-
rorum, & excellenti virtute prædito-
rum laudes celebrare, apprime vtile
est vitę hominum et necessarium: vt
et illis, quoad fieri potest, pro meri-
tis suis gratia referatur, & cæteri ha-
beant, vnde virtutis & laudis exem-
pla petant, et quo ad benemerendum
de suis incitentur. Tante sunt autem
huius optimi regis virtutes, vt sume

mis pariter ac imis abunde exēploꝝ
rum ad vitam recte & honeste insti-
tuendam suppeditent: tanta in nos et
in patriam hanc nostram cōmunem
merita & beneficia, vt ea sempiterna
immortalitatis laude cōsecrari à no-
bis oporteat. Neq; tamē is ego sum,
qui id me rectissime et cū excellenti-
bus sanctissimi illius regis virtutibꝰ,
tum perpurgatis vestris auribus di-
gne facere posse cōfidam. Absit hæc
à me arrogantia. Non adeo effrons
demensq; sum. Intelligo nullā in me
esse doctrinam, nullum dicēdi vsum
et exercitationem, nullū excellens in-
genium, nullam deniq; memoriam.
Quænam vero tanta est cuiusquam
eloquentia? in quo tantum flumen
lectissimorum verborum? in quo tã-
ta vis, & vt ita dicam fulmen senten-
tiarum? in quo deniq; tanta memo-
ria &

ria & pronunciandi dignitas, yt clarissimis optimi regis virtutibus atq; meritis par esse possit? Sed si lautis ac delicatis epulis deficiamus, an ne cibarium quidem panem hospitibus apponemus? Et, si auro, gemis, preciosaq; veste caremus, ne malo quidē cotoneo vel scypho aque ex præterlabenti amne haustę gratitudinem animorum nostrorū sanctissimę huius regis animę ostendemus? Vetus est prouerbium, Eos qui thura non habeant, mola salsa litare. Certe vel cum periculo priuatę temeritatis & impudentię, non est prodenda causa publica, neq; cõmittendum est, vt dū singuli pudori nostro consulimus, cuncti, hoc extremo laudationis officio in funere talis ac tam bene meriti regis prætermisso, ingratitude, ne dicam impietatis reprehensionē apud

A v omnes

omnes gentes, quę humanitatem con-
lunt, merito incurramus. Audēdum
est igitur, & eò quidem maiore fidu-
cia, quòd ijs de rebus dicendum est,
quę vobis plariscę omnibus æque ac
mihi notę, nonnullis etiam notiores
sunt: nempè quas vidistis ipsi ferè, et
meministis, & quarum, vt ait poëta
quidam, pars magna fuistis. Ita enim
futurum est, vt me rudi & inculto,
sed plano tamē sermone capita mo-
do rerum attingente, cætera vos ipsi
diligentius mecum recognoscatis, &
grata iucundaq; vt par est, memoria
recolatis. Ac de tribus bonorum ge-
neribus, quę sola sunt laudabilia, pri-
mum externa, deinde corporis, pos-
tremo animi eius bona succinçte
persequar. Quod dum facio, vos mi-
hi quaeso, viri præstantissimi, benignos
vos & attentos præbeatis.

Genus

GENV S paternum Sigismū
di à Cazimiro est, Wladislai
Iagellonis filio. Nemo est aut sic hos
pes in Polonia, ac in toto fermè se
ptentrione, cui non sit auditum de
Iagellonū familia, quę iam supra cen
tū & quinquaginta annos apud nos
regnat, à vetustis Litvanorum duci
bus ducens originem. Cuius prin
ceps Iagello, cui Wladislao nomen,
bono veroque omine, quasi qui glo
ria potens esset, maiores nostri indi
derunt, huius auus, tuus autem Sigis
munde Auguste proauus, cum Li
tvanię & magne partis Russię do
minatu potiretur, expetitus à Polo
nis, & ad regnum vnā cum coniugio
religiosissime virginis Hedwigis de
mortui Lodouici regis Vngarorū
et Polonorum filię, repudiatis qui
busdam alijs procis, accitus, religioni
Christiane

Christianę sese, et cunctam simul Li-
tvaniam addixit ꝛ ditiõesqꝫ suas om-
nes Polonię fœdere sempiterno ad-
iunxit: in cicuranda, & à prodigiosis
dæmonum superstitionibus ad veri
dei cultum conuertenda gente sua a-
gresti & barbara, permultum labor-
ris, operę, sumptusqꝫ impendit, nec
indecorum sibi duxit præpotens rex,
doctoris & apostoli munere fungi
apud rudem & vilem plæbeculam,
cum nostri sacerdotes eius linguę pe-
nitus essent imperiti. In Boemis
quoqꝫ ad sanitatem priscamqꝫ reli-
gionem à multiplici errore, quo se
authore Ioanne Hussio implicarant,
reuocandis, non parum operę sum-
psit ꝛ cumqꝫ pertinaciores eos esse a-
nimaduertisset, regnum ab eis dela-
tum repudiauit. Silesios quosdam &
Rusos duces domuit ꝛ Cruciferos
Germanos

Germanos non modo Litvanię in-
hiantes, verum etiam Poloniam ip-
sam, parentem et nutricem suam cru-
deliter & impie laniantes, clarissimis
aliquot victorijs repressit: Victis
fractisque pacem æquis conditiõibus
dedit. Erat enim singulari lenitate
et mansuetudine: Ad remittendas of-
fensas perfacilis, & supra modũ cre-
dulus: quippe qui fallere neminem
ipse consuevisset. Quo magis obno-
xius & opportunus fuit dolis & in-
iurijs cum Sigismundi Cæsaris, tum
Vitavdi & Suitrigali proximorum
suorum: de quibus erat bene meri-
tus. Per quos factum est, vt in ad-
ministrando regno plusculum habe-
ret negocij. Huic decrepita valde æta-
te, cum duo de quinquaginta annos
regnasset, vita defuncto, de duobus
filijs impuberibus, quos è quarta v-

xore

xore Sophia Rufsa Kiouieſium du-
cis filia ſuſceperat, maior natu Wla-
diſlaus in regno ſucceſſit, is, qui Vn-
garorū quoq; regno ſuſcepto, & pro-
fligatis ſumma cum gloria aliquot
Turcarum exercitibus, cū prius ad
Macedonię, deinde ad Thracię fines,
hoſti pacem petenti formidabilis, cū
animioſiore quàm validiore exercitu
penetraſſet, apud Varnā inter con-
fertiffimos hoſtes incautiſſimè dimicās,
certam propemodum victoriam cū
vita pariter amiſit, cum vndecim fer-
mè apud nos, apud Vngaros vero
non totos quinque annos regnaſſet,
Poſt hunc Cazimirus natu minor
frater, tuus Sigifmūde Auguſte auus,
regnum hoc ſuſcepit: cui peruaſtata
à Tartaris (tameſi profligatis ſemel
atq; iterum) Podolia & Ruſſia, & a-
miſſus per defectionem ad Moſchos
dominatus

dominatus Seueriensis, ac domesticus
motus, seu verius offensę voluntates
multorū, propterea q̄ Litvanis plus
sculum indulgeret, malisq̄ consulto-
ribus vteretur, non parum de pater-
na felicitate detraxere. Prussiam ta-
men & Pomeraniam per deditiōem
recepit. Cruciferis fœderū non tena-
cibus post tredecim annorum bellū
supplicibus, & iureiurando in verba
sua & posterorū suorum regū Polo-
nię adactis, relicta parte Prussię pa-
cem dedit. Valachorum palatinum
bellicosissimum Stephanum, in clien-
telam accepit, & in consilio suo locū
ei dedit, ac magno ei ad profligandos
Turcas adiumento fuit. Cum Vngar-
is & Boemis vario Marte bella ges-
sit. Filios sex, & septem filias ex Elis-
zabetha Alberti Cæsaris filia Ladi-
slai Vngarorum & Boemorum re-
gis

gis sorore, fœmina honestissima &
religiosissima suscepit. Ex his viuens
Wladislaum natu maximũ Boemis,
Cazimirum, ac deinde Ioannem Al-
bertum Vngaris reges dedit. Sed v-
troq; hoc dissensione partium deser-
to, Vngariã quoq; Wladislaus obti-
nuit. De quo nati, Ludouicus quidẽ
filius, bimulus viuente patre corona-
tus, cum ei exacta ætate mortuo, in
vtroq; regno successisset, iuuenis ad-
modum, Turcico bello ante vnũ &
viginti annos apud Mohatium mi-
serabiliter perijt: Anna vero filia cũ
Ferdinando Cæsare, qui post Ludo-
uicum apud Vngaros et Boemos re-
gnat, nupta, tribus filijs præclare in-
dolis, & nouem filiabus superstitionibus
relictis, anno abhinc altero parturiẽs
diem clausit extremũ. De supra me-
moratis vero duobus filijs Cazimiri
regis.

regis, Cazimirus quidem, iuuenis castissimus atq; religiosissimus, in Lituania immaturam mortē obiit, non sine celebri sanctimonie fama, quam complura miracula ad sepulchrum eius ædita cōfirmarunt: Ioannes Albertus post patrem octo et amplius, deinde hunc secutus Alexāder quinque annos regnarūt: Ille quidem maximi animi, sed ante susceptum regnum, q̄ regnās felicior: Hic à Moschis apud Vedrusios victus, eosdē apud Oposcam, Tartaros vero Tauricos apud Clecicum paucis ante mortē diebus insignibus prælijs p̄fligauit: Vterq; extincti propere, credo vt digniori cederent: Post hos Sigismundus hic noster natus est. Hunc secutus Fredericus, sacris initiatus, Archiepiscopus Gnesneñ, simulq; Episcopus Craouieñ, & S. Romane ecclie presbiter

B byter

byter Cardinalis fuit. Porro filiarū
Cazimiri due immature mortue:
Heduigis Georgio duci Bauarorum:
Sophia Friderico Marchioni Bran-
denburgenſi: Anna Boguſſao Pomeraniae
norū: Barbara Georgio Saxonū: Eli-
zabetha vero, patre mortuo, Frideri-
co Legnicensium et Bregensium du-
cibus matrimonio iuncte fuere, &
omnem penē Germaniam affinitati-
bus & propinquitatibus illustrium
virorum & mulierum quas enume-
rare perlongum eſſet, nobis deuinxer-
e. Sed ad institutum noſtrū reuer-
tamur. Hoc igitur Sigismūdi genus
compluribus, quemadmodum vides
tis, præclaris principibus ac regibus
ſecundum fuit. Atq; is ab ineunte
primum pueritia vnā cum alijs fra-
tribus ab honeſtiſſima & religioſiſ-
ſima matre ſancte ac tēperanter edu-
catus,

catus, & à preceptoribus, viris erudit
tis, bonis, grauibus, & pijs, ad virtutē
in primis & pietatem, cultum'q; diuini
num institutus, in literis quoq; non
contemnendos progressus fecit, ita
vt latine scribentes & loquentes sine
interprete intelligeret, nec incommo
de ipse ea lingua vteretur. Germani
cam vero, cuius propter finitimos
atq; etiam incolas Germanos, non
exiguus est vsus apud nos, exactius
didicit. Porro in diuinis scripturis
ita fuit exercitatus, vt multa inde se
nior meminisset, ac sæpe eas in ore
haberet, non ad scurrilem iocum aut
ad curiosam disceptationem, vt nunc
improbis, ne dicā impius, mos ino
leuit, sed serio & ad moderādas acti
ones vitamq; omnem. Eoq; timorē
dei, iusticiam, & virtutem maxime
semper præ oculis habuit. Permultū

B ij enim

enim refert, quibus rebus quis ab in-
unte etate asuefactus fuerit. Nec scio,
an ad vitam sic vel sic degendam lon-
ge plus faciat, quo modo quis à pue-
ro eductus & institutus, quàm quo-
modo natus sit. Solent enim plerūq;
etiam bonę & generosę indoles, pra-
ua, atq; adeo negligētiorē quoq; edu-
catione deprauari: viciōsam verò
naturam sæpe bona educatio cor-
rigit. Sic igitur educatus Sigismun-
dus, adolescens singulari indole, mo-
destia, comitate, grauitate, & indu-
stria, quę res maxime etatem illam
cōmendant, magnam sibi non modo
nostrorum hominum, sed etiam ex-
ternorū, Vngarorum inquam, Boe-
morum, Silesiorū, & Germanorum,
cū quibus vixit, beneuolentiā adiun-
xit. Nam cum regnante Ioanne Al-
berto fratre post patrem, iuuenis in
Vngariā

Vngariam ad Wladislaum alterum fratrem se contulisset, ibi ea dignatione fuit, vt Vngari & Boemi magis eum propemodum, quàm regem suum reuererentur: per eum, quæ cuperent, publice & priuatim à rege peterent: eius authoritati & iudicio libèter starent. Vsq; adeò maiorem vim habet ad tenendos in officio etiam feroces homines, æquitatis, grauitatis, constantiæ, & sapientiæ opinio, quàm regium sceptrum, quàm etiam carcer, bonorum confiscatio, proscripcio, virgæ deniq; & secures. Itaq; magno omnium fauore, Glogouiensem & Opauiensem dominatum, & summam vtriusq; Silesiæ præfecturâ à Wladislao fratre obtinuit: Adeoq; charus ac venerandus fuit Silesijs, vt hodie etiam eius imperium grata & iucunda memoria prosequantur. Quid

illud, nonne ingens est bonę existimati-
onis & benevolentię hominum
erga eum documentum? quod cum
regnaret iam in Polonia, à Suetijs
post eiectum Christiernum regem,
& item ab Vngaris atq; Boemis,
post miserabilem Ludouici fratris
filij interitum, vt illa quoq; regna
susciperet, expetitus est? Neq; deter-
rebat Suetios tanta terre marisq;
intercapedo, quanta à nobis disjunc-
guntur, ac ne Vngaros quidem &
Boemos pacta conuenta cum maxis-
miliani Cæsaris liberis, aut Caroli &
Ferdinãdi maximorum principum
potentia, si Sigismundus delatum si-
bi regnum suscipere voluisset. Apud
suos vero quàm graciosus fuerit, vel
illud permagno argumento est, qd
Ioanne Alberto rege mortuo, præ-
latus fuisset procul dubio in regno,
maiori

maiori natu fratri Alexandro cuncto-
rum suffragijs, nisi plus publica
quies atq; tranquillitas, & vetusta cū
Litvanis, quos iam Alexander ditio-
ne tenebat, fœdera valuissent. Iam ve-
ro quantum ei honorē summi quicq;
principes habuerint, redite quæso me-
cum paulisper in memoriam. Pri-
mum enim Maximilianus Cæsar nō
minoris animi, quàm prudētis prin-
ceps, dudum hostis acerrimus, post
celebrem illum congressum Viennē-
sem, eo ipsum honore profecutus, ea
charitate complexus est, vt in loco
fratris deinceps eum haberet: eius
gratia fœdus cū Basilio magno Mos-
chorum duce ictum respueret, ac nō
modo non defenderet contra Sigis-
mundum Cruciferos in Prussia, quos
defendendos susceperat, verum etiam
auxilia ei contra illos, si quid noui

molirentur, suo nepotumq̄ suorum
nomine promitteret. Qua de re ex
tat apud nos diploma eius. Huius
vero nepos Carolus, qui nunc late &
feliciter imperat, nonne hunc Sigis
mundo honorem habuit, vt indyge
huic regine Bone, vxori eius coniun
ctissime, Barensem principatum, que
post obitum matris eius in potestas
tem suam redegerat, redderet? ipsum
societate sua & aureo vellere vltro
dignaretur, sæpe honorificētissimam
eius mentionem faceret? neq̄ vnq̄
Cruciferis & alijs Germanis bellum
contra eum flagitantibus indulgeret?
Adest hic vir clarissimus Stanislaus
Lascius palatinus Siradiensis, haud
ita pridem apud illum potentissimū
Imperatorem legatione functus: Ad
sunt item viri præstantes, Petrus Oz
palenius Castellanus Gnesen. Stanis
laus

Clauſus Borgius Decanus Cracouiẽ.
Nicolaus Myſcouius Regiẽ menſe
ſtructur: Vellem adeſſet etiam vir eſ
ruditiſſimus Ioãnes Dantiſcus Epiſ
ſcopus Varmiẽſis: qui omnes idem
munus apud eundem Imperatorem
cum laude ſuperioribus temporibus
obierunt. Ex his cuiq; licet diſcere,
quantopere ille princeps maximus et
grauiſſimus Sigismũdum regem obſ
ſeruarit. Quid frater eius, Ferdinand
us Cæſar et rex potẽtiſſimus: nonne
plurimum eum et amauit, et coluit:
nonne eius arbitrio controuerſiam
ſuam cum Ioãne rege de regno Vn
garorum permiſit? Non dico, qui
bus verbis & rebus præterea sæpe
numero idem rex quanti Sigismun
dum faceret, declarauit. Poſſem autẽ
non vano rumore accepta referre, ſed
quẽ cũ de grauibus viris accepi, tum

Bv ipſe

ipse explorata habeo, cum nuper ad
illum à te rex Sigismunde Auguste
cum Nicolao Radivilo viro illustri
& acuto, Litvanię summo Marfalcone
missus essem. Ne illud quidem com-
memoro, quanto animi dolore idem
nuper Sigismundi nostri mortē pro-
secutus, quātoq; studio pariter et ap-
paratu exequias ei in maxima prin-
cipum Germanię celebritate fecisse
dicitur. Vt autē & Gallorum regem
Franciscum, qui annō superiore de-
cessit, Iulium secundum, Leonem deci-
mum, Clementem septimum, & hūc,
qui nunc præsidet, sapientissimum
Paulum tertium, pōtiffices maximos
præteream, quorum illustria habitū
huic regi honoris documenta cōme-
morare possem; vt magnorum item
& grauium quorundam Germanię
principū perhonorifica de ipso elo-
gia,

gia, quę ipse his auribus audiui nup̄
per, ommittā. Barbari nonne eum
præ cæteris regibus et monarchis re-
ueriti sunt? Quo enim rege cultior
et populosior fuit Ruffia & Podo-
lia? hoc est, quo rege quietiores fue-
re Tartari, prædis & rapto alioquē
vivere soliti? Quid ego dicā de Tur-
cis, qui felicitate sua elati, omnes ho-
mines atq; gentes præ se contemnūt?
annon Solimannus bellicosissimus et
felicissimus eorum imperator, cum
eo perpetuum fœdus percussit, & re-
ligiose coluit? negare id alijs postulā-
tibus, aut ad tempus modo concede-
re, nec admodum superstitione seruas-
re solitus. An non Valachis ac Tar-
taris vectigalibus suis ne Sigismun-
di regis ditiones infestarent, edixit?
An non idem huic etiā eius filio Si-
gismundo Augusto per Petrum O-
palenium,

palenium, et Ioannem Ocessium Castellanum Bieensem, viros ornatos pacem & amicitiam in gratiam patris promisit? An non eiusdem intuitu, filiam eius Isabellam reginam viduam, nepotemq; haectenus incolumes esse barbarus tyrannus passus est? qui ne ad Valachiam quidem aspirasset, nisi eum intempestive, ne quid aliud dicam, dissensiones nostrae animassent. Quid Selimus Solimani huius pater, ferox & in patrem etiam suum impius, an non Sigismundi amicitiam splendida legatione olim expetiuit? Nimirum admirabantur in eo cuncti virtutem, gravitatem & constantiam singularem: reuerentur etiam nonnihil eius felicitatem. Quis enim tot annorum spacio, in tanta orbis terrarum perturbatione felicius eo regnavit? quis
regnum,

regnum, superiorum regum infelicitate diuexatum ac deformatum, aut pacatius administrauit & retinuit, aut florentius & opulentiùs reliquit? quis tot ac tam difficilia bella tam secunda fortuna, tantaq; celeritate confecit? Commemorantur à veteribus scriptoribus Cyrus Persarum, Alexander Macedonum, Mythridates Ponti, Carolus magnus Germanorum, maximi et fortunatissimi reges: Celebrantur Alcibiades, Conon, Themistocles, atq; Timotheus Atheniensium, Agesilaus, Pausanias, Lysander Lacedæmoniorum, Pelopidas, & Epaminondas Thebanorum, Annibal et Asdrubal Carthaginensium, Romanorum vero, vt multos omittam, Fabij, Scipiones, L. Lucullus, Gn. Pompeius, et C. Cæsar clarissimi duces & imperatores. Ne nostrorum
quidem

quidem Boleſſaorum & Wladiflao-
rum obſcura eſt gloria. Verum illi
omnes partim cum imbellibus po-
pulis rem habuerunt, partim bello fe-
lices, cæteris rebus infortunati fue-
runt, partim cladibus victorias pro-
pemodum adæquarunt: partim etiã
aliquoſq; à fortuna euecti, in medio
curſu deſtituti, & ad extremum ſæ-
uis eiſdem procelis obruti ſunt. At
Sigifmundum noſtrum ab initio ad
finem uſq; ſecũdo flatu fortuna pro-
ſecuta eſt. Cum quibus uero bella is-
geſſit? Nempe cũ potentiffimis Mo-
ſchis, ferociffimis Tartaris, acerrimis
Valachis, fortiffimis Germanis, cum
Turcis deniq; , vel ipſa uictoriarum
perpetuitate formidabilibus. Quarũ
gẽtium validos exercitus vel inſigni-
bus prælijs uicit & profligauit, atq;
adeo deleuit etiam, vel caſtris exiit,
vel

vel deniq; regiones earū impunè va-
stauit. Quosdam etiam domuit. Atq;
vt à Tartaris perpetuis nostris ho-
stibus incipiam. Horum quidem nō
contemnendos tres exercitus apud
Sluscum tribus prælijs duce Cōstan-
tino Ostrogio, principe omniū secu-
lorū memoria dignissimo ad inter-
necionem penè cecidit. Deinde apud
Visnoveciam viginti quatuor millia,
cū se per Russiam populabunda dif-
fudissent, sexies fusa leuibus & parti-
cularibus prælijs, ad extremum tota
acie inabeuntes facto impetu Nico-
lao Camenecio palatino Cracouiensi,
et eodem Constantino ducibus pro-
figauit, cum nostri sex millium equi-
tum numerū non excederent, de qui-
bus vix centum eo prælio desyderati
sunt. Hostium vero multo minor
pars pernici fuga euasit. In Vala-
chia

chia quoq; ante multos annos à Bogdano palatino huius regis auspicijs et armis ijdem hostes graui prælio victi sunt. Ne ille quidem ignobiles victorię sunt, quę apud Voronouiam Ioãne Camenecio, apud Buscum Stanislao Lanscoronio, apud Zinzcouiam arcem Iacobo Sencignouio atq; iterũ palatino Kiouienti, in Volinia Constantino & Ostapheo ter, apud Ossacouiam hostilẽ arcem eodem Ostapheo et Prædislao Lanscoronio ducibus, & quę in Podolia Trebini, quæq; apud Cameneciam et Verestatincium pagum, & compluribus alijs in locis Nicolai Senaui viri fortis & magnanimi, qui nunc palatinus Belsensis est, ductu, et fratrum eius, Alexandri & Procopij, ac Bernardi Prætificij Silesij opera parte sunt. Nam leuiora cum his
apud

apud Trebowliam, Podhaiciã, Medibozum, & multis alijs in locis prospere item gesta certamina, sciens volensq; prætereo, ne sim longior. Tot enim ferè sunt, quot excursiones ea gens rapacissima & famelica, & vel è flamma, quod dicitur, cibum petere solita, in ditiones eius ipso regnante fecit. Perraro enim impune id abstulit. Quid illa apud Canisouiam in Litvania ante vnum et viginti annos, ~~non~~ omnibus sæculis est memorabilis victoria, qua viginti sex millia Tartarorum eodem illo Constantino duce parua manu profligata sunt? Cum Turcis nullum hic rex aperte bellum gessit, sed tamè aduersus eos, cum vel Tartaris intermixti è Podolia prædas agerent, vel Valachis opem ferrent, vel deniq; nostros circum Bialogrodum, quod &

C

Mon

Moncastrum vocant, populabūdos
insequerentur, cū ab alijs, tum à Pre-
dissao Lancoronio regis huius au-
spicijs prospere dimicatum est. Bis
contra eosdem in Vngariam Lodo-
uico regi missa auxilia, quo quidem
vtroq; tempore, vtinam prius quidē
viro illustri & incomparabili Ioan-
ni Tarnouio, earum copiarum du-
ctori, posterius vero

Gnoinio obtemperatū esset. Vterq;
Turcica arma viresq; periclitatus es-
rat in Podolia, cū illi inde, irritati à
nostris, aliquoties prædas egissēt. Sed
magis comes Tarnouius, cuius præ-
clara virtus enituit, quo tēpore Tur-
cæ ad tredecim millia, Podoliam &
Russiam ad Leopolim vsq; & fines
Vngarię ferro igniq; vastantes, tria
millia, plus minus, de suis, particula-
ribus aliquot prælijs fusi, amisere.

Quod

Quod si idem robur animi fuisset in
eo, penes quē tunc erat militare im-
perium, potuerat exercitus ille cun-
ctus deleri. Taceo duodecim millia
Turcarū in Austria, ante quindecim
nisi fallor annos, nostratium trium
millium opera & virtute inprimis
penē ad internecionem deleta. Nam
ij tunc quamuis Sigismūdo regnan-
te, tamē non publice, neq; Sigismūdi
auspicijs, sed Caroli Cæsaris & Ger-
manorum stipendijs militarunt. Iam
Valachos dolis atq; artibus vsitatis
fretos, & clade nostrorū Ioanne Al-
berto regnāte apud Bucouinam syl-
uam accepta, Turcarumq; ac Tartar-
orum auxilijs tumentes, quanta non
modo felicitate, verum etiam celeri-
tate vicit, ac domuit, cæsisq; eorum
copijs, vastatis longe lateq; agris, se-
nate penē omni capto, Bogdanum
Cij regulū

regulum gentis, quem Vaivodam & palatinum vocant, restituentem prædam, quam paulo ante in Ruffia ceperat, in verba sua iurare coëgit: & amiffam maiorum fuorū culpa Pocuciam, ab eo recepit. Nostra vero memoria, cum Petrus palatinus rebellasset, Pocuciamq; rursus inuafisset, primum sex millia hostium apud Gvosdeciam arcem, ac mox viginti duo millia apud Obertinum pagum vix à quatuor millibus nostrorum, duce hoc Ioanne comite Tarnouio viro clarissimo & primario bellatore, insigni & inopinata clade profligata sunt, erepta cum bombardis cætera impedimenta, palatinus ipse saucius vix fuga euasit. Nec tamen ad officium redijt, donec postea in arce Chocimensi obsessus, & ad extrema redactus, solenne vnà cum
proced

proceribus & cuncta nobilitate sua regi iusiurandum dedit. Porro cum Germanis Prussiam sibi vendicantibus, quo tempore tu Sigismūde Auguste natus es, bellatū quidem varie, sed nunquam, nisi prospere à nostris dimicatum est. Nempè apud Prusmarcum, Zeburgam, Gutestadiam, Brunsbergam, Rellam, & Rastenburgam, à Iacobo Sencignouio, apud Pissiam à Stanislao Masouiorum duce, in sinu Varmiensi nauali prælio à Gedanēsis, bis apud Bartensteinam, sæpius à Prædislao Lanscoronio & Ioanne Zarembo palatino Calissiensis multis in locis, apud Heilisbergam ab Alexandro Ilouio, Gedani & Elbinge, cum eas vrbes adorti essent, à ciuibus fusi & profligati: Ad extremum tot cladibus, &

C iij tum

tum vexatione fracti et ad paucos redacti, Prussia excessere. Quid ego de Moschis loquar? qui vel præcipuam glorię et victoriarum materiam huic regi præbuere? Apud Poloscū, olim quidem septem millia hostium à Ioanne Boratinio viro acri et animoso interfecta, Deinde vero tredecimo abhinc anno, cum ij Litvaniam non amplius decem & octo milliarijs à Vilna metropoli, hiberna excursionē depopulati, reuerterētur, mille extremi agminis, quos solos Litvana nobilitas cum aulico regis comitatu tumultuarie accurrēs, assequi potuit, trucidati. Superiori etiam quodam tempore in interiore Litvania prædabundi, magnum suorum numerū, et prædam, quā abigebant, Litvanis insequētibus, amisere. Iam apud Starodubū, Radogostiam, et apud Smolenscum

lenscum aliquoties ante tredecim annos ductu Georgij Radiuili Castellani Vilmensis non sine magnis cladibus profligati. Apud Orsam vero cum primū Sigismundus regnare cepisset, ne expectare quidem nostros, dum Boristhenē tranarēt, sustinuerunt, experti vim eorum in vna & altera turma, quę primo impetu incredibili audacia traiecerant. Verum dilapsi, cū vastari sua vltra Vesmam etiam atq; Drohobusum cernerent, denuo coadunati ad centum millia, ne adoriri quidem ter mille nostros mercenarios milites, cum paucis Litvanis longius à castris regijs ad Smolenscū positos progressos, ausi sunt. Magnis vero incōmodis affecti, Mosiro, Turouio & alijs quibusdā munitioibus, quas dudū Michael Glinscius ad eos perfugiens interceperat,

commutatisq; captiuis quinquagin-
ta nobilioribus ac senatorij ordinis,
quos de Litvanis Alexādro rege vi-
cto apud Vedrusios ceperant, pacem
acceperunt. Nec maiore n̄ fuere fiducia
longe post, cū Radogostiam ac deins
de Ioanne Tarnouio nostros ducens
te, Homiam & Starodobum arces à
nostris partim vi captas, partim in
deditionem acceptas, amiserunt. Et Sta-
rodobū quidem, cum amplius quin-
decim millibus armatorum, qui fue-
runt in eius arcis præsidio: qui soli
nostrorum numerum longe supera-
bant, virtute perpaucorum militum
nostrorū, & sulfurati pulueris ignisq;
adiumento expugnatum & euersum.
Neq; vero n̄ tanto temporis hoc est
plus quàm viginti annorū interual-
lo, quantum inter Orsensē pugna,
de qua iam dicam, & hoc extremum

Staro

Starodubense bellum intercessit, ab
iectos semel spiritus recipere potuer
re. Orfensem vero illam celeberrimā
et cum omnibus ferè omnium gen
tium atq; seculorum victorijs compa
randam, victoriam, quid hic pluribus
cōmemorare attinet? Eadem opera
Soli lumen adderem. Quis enim est,
qui nesciat illo prælio, Constantino
Ostrogio principe & Ioanne Svir
souio ducibus, octoginta millia Mos
chorū bellatorum, qui omnem no
strum exercitum non modo protere
re posse videbantur, verū etiam Bo
risthenem tranare passi, pecudum in
modum flagris abigere in Moscouiā
destinarant, ingenti strage interfecta
esse, ita vt desyderatorum numerus
ad quadraginta ferè millia peruenis
se, vel certe duo & triginta millia
superasse dicatur: ductores eius exer

citus, viros illustres, omnemq; senatū
gentis et supra quatuor millia capti-
uos viuos in potestatem venisse di-
repta castra opulentissima : ducem
ipsum Basiliū bellatorem exercitatū,
et contra Tartaros & alias gentes fi-
nitimas victoriosum, vsq; ad regiam
suam Mosqvam profugisse, atq; ibi
amplius centū & viginti milliaribus
bene longis à loco conflictus tamen
vix tuto se subsistere posse credidisse.
Tantus vero tunc pavor Moschorū
animos occupat, vt Smolenscum
Seuerum, Nouogrodum, & complu-
res alias munitiones, quę ferè fraude
et perfidia Rufforū, partim hoc ipso
rege regnante, partim superioribus
temporibus in potestatem hostium
venerant, desertas tunc ac vacuas de-
fensoribus, nullo negotio recuperare
nostri potuerint, si prosequi statim
victoriam

victoriã per tēpus anni quiuissent.
Atq; hæc quidem sunt bellica huius
regis decora præcipua. (Nam leuior
ra multa prætereo, ne anxie et minur
tatim cuncta exquirere & persequi
videar.) Quæ quidē hoc sunt admis
rabiliora, quo magis inopinata: vt
pote in summa ærarij inopia, & ple
raq; omnia longe imparibus viribus
gesta, ita vt bene cum nostris agi vi
deretur, quoties non plus duplo ho
stium multitudo excederet. Has tot
ac tantas victorias tanta imparitate
copiarum quæsitas, nihil mirum est,
vt est rerum humanarū conditio va
ria & instabilis, si quæ clades interpo
larūt. Sed quotnā, et quātulę sunt eg?
Vna apud Socalū à Tartaris, temeri
tate Russicę nobilitatis accepta, vbi
q̄tuor fortasse millia nostrorū à q̄
draginta millib? Tartarorū loci op
portunitate

portunitate vsorum, defatigata verius
us q̄ superata, non incruentam hosti-
bus victoriam cōcessere. Nostri mil-
le ducēti desyderati, barbarorum ve-
ro cæsa quatuor millia. Itaq; raptim
ñ cum præda, q̄uis victores retroces-
sere. Altera apud Serethum amnem,
cū perpauci nostri in hostico palan-
tes à Valachis circumfusis oppressi
sunt. Vbi tamen non plures ducentis
nostris perire. Nam cum peruastata
longe lateq; circum Psicouiam siue
Plescouiam Moscouia, ab oppugna-
tione Oposcæ à valido hostium præ-
sidio reiecti sumus, ignominia illa ve-
rius, quā clades fuit, ductorum insci-
tia & incuria (nolo dicere ignauia)
accepta. Amissa vero magna pars Al-
bæ Russiæ Michaelis Glinščij homi-
nis ambitiosi, et Alexandri regis gra-
tia inflati, proditioni, et Russorū atq;
præsi-

praesidiariorū militum perfidię, imo
putanda est, Porro apud Ozacouią,
cum vir in primis strenuus Nicolaus
Senavius eoulsq; cū mille, opinor,
equitibus privato consilio popula-
bundus excurrisset, priuata illa, non
publica clades fuit, credulitate eius, &
perfidia Tartarorum contracta. He
sunt vniuersę clades, quas Sigismundo
regnante accepimus: quę omnes
vna aliqua ex his, quas superius per-
currimus victorijs abunde expiate et
compenstate sunt: nec scio an quasi
nevuli quidā formosum corpus, vel
nubecule meridianum solem, tot illas
clarissimas victorias illustriores red-
didere. Bello'ne autē tantum clarus,
an etiam pace SigismūduS fuit? Imo
vero pace, quā semper expetiuit, cla-
rissimus. Testantur id tante opes &
facultates hominū nostrorum, tam
opulenta

Opulēta cum externis cōmerciā, tantus splendor, ne dicam luxus, tanta elegantia cū in ædificiis & victu, cultuq; corporis, tum in sermone et moribus, quanta nunq̄ ante hunc regem in Polonia fuit: Loquūtur leges diligentius aliquanto conscriptę: Clamant tot arces instauratę, tot exornata templa dei opt. max. tam splendide et magnifice exædificata publicis iuxta ac priuatis ædificiis Cracouia, Posnania, Leopolis, Varsouia, Lublinum, Gedanū, & alię quædam vrbes atq; emporia, tam deniq; culta & habitata Russia, Prussia, Litvania, & Podolia, quę regiões antea syluestres & incultę, aut superiorum temporū cōditione deserte magna ex parte iacuerant. Quid ego priuatos Sigismundi thesauros, & ærarium sine vlla cuiusquam iniuria, in extremos reipub.

reipub. vsus aſſeruatum? quid tot ac
tantas poſſeſſiones à maioribus eius
oppigneratas, ab hoc vero redēptas,
cōmemorem? Hæc eo ſunt maiora,
et magis honorifica, quo ſœdius fuit
ac deformius, quosdam ante eum re-
ges quotidianis quoq; ſumptibus in-
terdum defectos eſſe. Iam vero non
minima eſt & illa felicitatis acceſſio,
quòd eo regnante Zatoriens ſ ditio,
et Maſouia poſt quadringentiſimū
ferè annum ad corpus et compagem
Polonię rediuerunt: Prussia reſuſcitū
diu, & aliquoties excuſſum iugum ac-
cepit: Pomerani Stolpenſes ad inter-
miſſam aliquādiu huius regni ſocie-
tatem & clientelam, iureiurando ada-
cti, reuenerunt: In qua tamen noſtra
cōniuentia non diu permansiſſe. Por-
rò in commemorandis coniugijs &
liberis, quę non exigua felicitatis hu-
manę

manē pars est, diutius me immorari
neceſſe non eſt. Per multi ſunt in hoc
cœtu, qui priorem eius vxorem, Bar-
baram, Stephani comitis Scepuſien-
ſis, ac Tranſyluaniēſium palatini cus-
ius ductu nonnunquam cum Turcis
Vngari fortiter dimicarunt, filiam,
Ioānis poſtea regis Vngarorum ſor-
rorem, ſceminam ſanctiſſimam &
pientiſſimam nouerunt: quę quidem
maximam illam Orſenſem de Mo-
ſchis victoriam aſſiduis diurnis ac
nocturnis precibus, cum lachrymis
et profuſa in egenos beneficentia, aſ-
perioreſq; cultu corporis & ieiunio
coniunctis, à Deo impetraſſe exiſtia-
mata eſt. Quę quàm coniuncte cum
viro vixerit, magno & longo mœ-
rore, & vberi fletu, ac penè muliebri
eiulatu poſt mortem eius indulgen-
tiſſimus rex teſtatus eſt. Hac imma-
ture

turè intra tertium annū amiffa, altera
suafu Maximiliani Cæſaris duxit,
Bonam Sphortiã Ioannis Galeatii,
Sphortie Mediolanēſiū ducis, & Iſa-
belle Arragonie filiã: Cuius auus ma-
ternus, Alfonſus eius nominis ſecun-
dus, Neapolitanorum rex, & ſtirpis
Arragoniorum ac Siculorum regū,
de qua Carolus quoq; & Ferdinan-
dus ſummi monarche maternum ge-
nus ducunt, antiquitate, & ſua virtus
te fuit clariffimus. Paternus vero
proauus Frãciſcus Sphortia, Sphor-
tie, qui primus eam familiam rebus
magnis geſtis fundauit, filius, cū plu-
rima & grauiffima bella, cum maxi-
mis principibus, potentiffimis popu-
lis, & præſtãtiſſimis bellatoribus per
omnem Italiam proſpere geſſiſſet,
nominisq; ſui gloria ac terrore eam
impleſſet, à Philippo Maria Medio

D lanenſiū

lanensium duce, Blancę Marię filię
coniugio, dotalicq; Mediolanensium
principatu dignatus est. Hoc igitur
tali genere progeneratam Bonam, alte-
ram vxorem Sigismundus rex accep-
pit: De qua, quoniam præsens adest,
gravi dolore & mœrore amissi dul-
cissimi mariti, quemadmodum cer-
nitis, prostrata, nihil dicam amplius,
nisi quòd triginta fermè annos cum
eo nupta, tanti ea fecit maritum regē,
vt his extremis aliquot annis ægro-
tantem, & viribus plane destitutum
non coniugali charitate, sed ancillari
plane ministerio sine omni fastidio
curaret. Quo factum est, vt plurimū
ei vicissim Rex amantissimus indul-
geret. Harum vero duarum vxorum
ē Barbara quidem Heduigim filiam
susceptam, sceminam lectissimā, Io-
achimo Marchioni Brādeburgensi,
electori

electori Romani Imperij matrimonio iunxit, & nepotibus ex ea viuens adhuc auctus est. E Bona vero maximam natu filiam Isabellam, foemina nam excelso & regio animo praeditam, Ioanni regi Vngarorum, affinitiam prius suo, nuptui tradidit, nepotemq; ex ea, regia, quemadmodum fertur, indole puerum suscepit: quae mulier complures iam annos post mariti mortem in praecipua laceri & afflicti regni parte regnat. Reliquas vero tres, Sophiam, Annam, & Catharinam virgines spectantissimas, magnorumq; regum connubijs dignas, quas hic dolore immature amissi patris miserabiliter lamentantes & humi abiectas videtis, elocari ipsi, ita vt optabat, datum non est. Filius vero vnicus hic Sigismundus Augustus, puer etiam dum decimum agens an-

num paterno regno, ipsius opera studioq; ante decem & octo annos inauguratus, post iuuenis factus, uxorem accepit voluntate patris, Elizabetham, Ferdinandi Cæsaris, & Vngarorum ac Boemorum regis filiam natu maximam. In qua muliere genus cum forma, forma cum comitate & mansuetudine, hæc cū probitate, probitas deniq; cum pietate (quæ ipsi patria virtus fuit) certabat, ita vt nescires, qd in ea potissimū admirareris. Quæ vtinā vixisset diutius, et æditis focero optatis ac sui similibus nepotibus, felicitatem eius perfecisset, tranquillitatemq; huius regni stabiluisset. Sed nō merebantur hæc opinor nostra scelera. Nunc ad Sigismundum redeo. Nonne igitur hoc singularis cuiusdā felicitatis fuit, Rege patre, patruo, auoq;, matre vero Cæsaris

Cæsaris filia, & magni regis sorore
ortum esse, tres fratres, & vnus ex
his filium reges vidisse, regē & ipsum
supra vnum & quadraginta annos
tranquille feliciterq; regnasse: sum-
mis principibus venerabilem, hosti-
bus formidabilem, cæteris admira-
bilem fuisse: regnū legibus, opibus,
ædificijs, humanitate, elegantia et glo-
ria longe florentius, quàm acceperat,
reliquisse: filiam reginam, alterā ve-
ro regina non inferiorem, & ex his
nepotes & neptes habuisse: filium
deniq; regem secum & post se fecisse:
se: morientem permagnum sui desy-
derium bonis omnibus reliquisse:
Nonne hæc inquam ei preclarissima,
et longe posteritati memorabilia in
hac vita contigerunt: Atq; hæc ta-
mē plæraq; omnia, externa sunt bo-
na: in quibus fortuna plurimum sibi

D iij vendis

vendicat; Sed ab eo tamen ratione & consilio moderata sunt. Quid ego nunc formam & staturam eius, robor cuiusuis honesti laboris patiens, dignitatē oris, dignamq̃, vt ait poëta summus, imperio faciem depingam? Quod si facere maxime velim, non possim. Prius enim ferè hæc in eo ætate ingrauescēte marcescere cœperunt, quàm ego in hanc lucem prodij. Sed tamen permanserunt in eo etiam affecta iam ætate non obscura earum rerum vestigia. Roboris vero et virium eius argumenta, fractę inter manus non semel florentiore ætate ferreę equorum soles, rupti funes canapei crassiores, intensę manu balistę, discerpti bisoriarum cartarū fasciculi, à maioribus nati, qui hæc fieri ab eo viderunt, prædicantur. Atq̃ hæc leuiora fortasse cuiquam videantur.

tur. Illa quidē non in postrema bonorum parte numeranda sunt, sanitas, quę ipsi perpetua ferē ante extremam senectutem fuit: integritas & solida compago membrorum, quę afflictas morbo vires facile recuperabat: vigor sensuum, qui ad extremum usq; eum non destituit: firma, melioribus præsertim annis memoria: deniq; acumen ingenij, quo fratres maioresq; suos longo interuallo anteuuit. Sed & hæc omnia, vt sint magis propria hominis, quàm illa superiora, tamen ad corpus ferē, quę deterior pars hominis est, pertinent, nec magna laude & admiratione digna sunt, quippe cum quibus nascamur, quæq; in potestate nostra non sint, & ingenuo cum seruis, urbano cum rusticis, nobili cum plebeis, regi cum mediastimis & baiulis, deniq; bono

bono viro cum improbis cōmunia
sint. Tametsi ne mutę quidē pecudes
penitus horū bonorū expertes sunt.
Quin plęraq; in illis, quā in nobis
maiora & illustriora spectantur. Vi-
ribus quidem ab vrsis & leonibus, a-
gilitate à cervis & bisontibus, longe-
uitate ab insdem cervis, specie fortas-
sis ab equis & pavonibus, sanitate
à piscibus, sensuum vigore à linci-
bus, aquilis, canibus, vulturibus, in-
dustria & ingenio quodam modo ab
elephantis, vulpibus, & apibus, sic a-
lijs rebus ab alijs fortasse superamur.
Cæterum in animo vera hominis
et propria laus est. Corpus em̄ par-
tim instrumentū, partim domiciliū,
partim etiā carcerem & ergastulum
animi sapientissimi homines esse vo-
luerunt. Animū ferè hominis appella-
tione dignati sunt. Qui vero mole-
lissime

liffimè fenferūt, partē quidem homi-
nis, fed longe deteriorē, corpus dixe-
runt: In animo omnem hominis ex-
cellentiam & principatum colloca-
rūt. Quocirca his quę externa, quęq;
corporis bona dicuntur, ita obiter
transcurfis, ad eas, quę sunt proprię
hominis, atq; adeo magni & excel-
lentis principis laudes, tranſeamus.
Quas dum, quāta maxime breuitate
poterimus, perſequimur, quæſo, vt
benigne & attente, quod feciſtis ad-
huc, audiatis. Virtutem, ſummam a-
nimi, atq; adeo hominis perfectio-
nē quicunq; recte philoſophati ſunt,
dixerunt, eiusq; virtutis prudentiam,
fortitudinem, temperantiam, atq; iu-
ſticiam, quatuor partes, & quali ſon-
tes quosdam, vnde officium, & om-
nis honeſta, & laude digna actio
manaret, eſſe voluerunt. Quænam

Ergo

ergo ex his in hoc prestantissimo re-
ge desyderata est? Prudentiane? que
ex præteritis & præsentibus, ea que
deinceps euentura sint, colligit: caus-
sas rerum videt: recte de rebus iudic-
cat: sibi suisq; in longum prospicit:
impudentia mala sapienter auertit.
At ea summa & admirabilis in eo
fuit. Argumēto est, bene & cum ap-
probatione cunctorum, quoad ei per
ætatem atq; morbum licuit, adminis-
trata, & inter tot vndiq; imminen-
tes hostes per tot annos incolumis
conseruata respublica. Nam quis sa-
pientius eo, siue ex legibus & mori-
bus nostris, siue ex æquo & bono ius
dixit? Nihil eum varietas legum atq;
morum, quibus alijs equestris ordo,
alijs oppidani, alijs agrestes, deinde
diuersis Poloni, Litvani, Masouij,
Prussi, Silesijq; vtuntur, nihil diuersa
& pu

& pugnantiã nonnunq̃ senatorum
iudicia, quo minus ius suum cuiq̃
tribueret, perturbarunt. Accidit in-
terdum, vt post dictas à senatu sen-
tentias, vltima ipsius, ab omnibus di-
uerſa, & tamen omnium eſſet æquiſi-
ſima. Porro in conſilijs de repub. ni-
hil temere & incõſulte faciebat, cun-
ctã ad publicam, non partis, aut ordi-
nis huius vel illius, ſed omniũ utilita-
tem referens: fortunę quàm mini-
mum ſeſe ſuãq̃ permittens: ac tuta
conſilia lubētius, quàm calida & peri-
cuſoſa ſemper ſecutus: Bella, in qui-
bus fortuna plurimum dominatur,
nunq̃ appetiuit, nec niſi neceſſario, &
gravi iniuria prouocatus ſuſcepit, &
ita quidem, vt ab illa Comici poetę
ſentētia non diſcederet: Omnia pri-
us experiri, quàm armis, ſapientem
deceat. Itaq̃ à quietis conſilijs nunquã,

E ij ne inter

ne inter media quidem arma, & rebus ad nutum fluentibus, abhorruit: Regna à Suetijs, Vngaris, & Boemis, quemadmodum superius dixi, delata refutauit, ne se patriamq; suam nouis et periculosis bellis implicaret, Valachos subiugare, siue adeo exterminare, ob rupta crebro fœdera cum posset, noluit, ne vel illi desperatione adducti, Turcis sese dederent, vel redacta in prouincię formã Valachia, & amoto quasi obice, ipse difficilimum cum potentissimis Turcarum tyrannis bellum de finibus gerere cogeretur. Non quòd à pia contra barbaros ac deuotos Christiani nominis hostes expeditione penitus abhorreret, sed quòd suas illorumq; vires iusta lance metiretur. Sic enim iudicabat neq; suum esse, neq; vnus planè cuiusquam principis, tam valis
dum

dum hostem, qui Asię, Africę, Euro
pęq; magnam partem ditione tene
ret, florētissimum Gręcię imperium
euertisset, Caramannos, Cylicas, Sys
ros, Aęgyptios, & nescio quas præter
rea gentes vna ætate subiugasset, de
niq; latissime dominanti Persarum
regi grauis esset, debellare. Coniun
genda esse Christianis principibus
arma, si hostem illum à ceruicibus
suis vellent depellere. Cum ergo ani
maduerteret cæteros principes fera
libus odijs inter se digladiari, ac to
tum penè orbem Christianum plusq;
ciuilibus bellis ardere, omni honesta
ratione semper Turcicum bellū de
clinauit, & Ludouico, fratris filio,
Vngarorum, & Boemorum regi se
dulo idē suasilit: qui iuuenis si patruī,
quàm ferociorum quorundam con
siliariorum suorum consilijs obteme

E. iij perare

perare maluisset, oblatamq; à Turcis pacem accepisset, seu verius ipsis expetitam dedisset, viueret fortassis adhuc, neq; munitissimum Christianorum regnorum propugnaculum, Vngariam secū vnā perdidisset. Hęc sanè fuit causa, cur apud pientissimū et Christianissimū regem Sigismundum nihil valuerunt Iulij secundi, Leonis decimi, Adriani sexti, & Clemētis septimi pontificum maximorum preces & exhortationes, ad suscipiendum contra Turcas bellum incitantium. Optabat quidem sapientissimus rex tempus illud, cū Christiani principes restinctis intestinis bellis, reconciliatisq; inter se animis, ad inferendum Turcis bellū conspirarent, plurimumq; in id operę, laboris, et sumptuum impendit, siue quando cum Maximiliano Cæsare congressus

lus est, siue cum missis non semel ad
dissidentes principes, & ad pontifices
maximos, veluti presides & moderato-
res reipub. Christianę legatiõibus,
accurate ac diligenter ea de re egit.
Et cum initio nonnulla eius rei spes
ei affulsisset, non nisi annuas inducias
Baiazeti, Solimanni huius auo, petẽ-
ti dare voluit. Ea vero spe frustra-
tus, sæpe diuinavit, nunquã id se vi-
uente euenturum esse, vt Christiani
principes aduersus cõmunem illum
hostem vires coniungerent. Intelli-
gebat enim, quousq; nonnullarũ na-
tionum mutua inter ipsas odia pro-
cessissent: nec defore Turcis, quos à
cæterorum consensu, ad impediendos
pios conatus, auellerent. Quid illud?
cum principes Christiani complures,
quos nominare necesse non est, sub
Clemente pontifice, in suum fœdus,
contra

contra Carolum Cæsarem, partim
inuidentia felicitatis eius, partim po-
tentie metu initum, pertrahere eum
non potuerunt: aut cum nuper pris-
marij Germanie principes, affines
ferè ipsius, et præpotens illa tot opus
lentorum populorum cõtra eundem
Imperatorem et fratrem eius conspi-
ratio, pellicere eum in societatem su-
am nequiuit: ne eatenus quidem, vt
vel pecunie nonnihil mutuo daret af-
finibus & cognatis, vel conatus illos
tacite approbaret, vel deniq; ne suos
homines stipendijs eorum militare
prohiberet: Cuius tamen rei non le-
uem ei excusationẽ dabant apud Cæ-
sares, libertas et instituta nostra. Non
modo autẽ nihil eorum fecit, sed eti-
am disuadere conatus illos, & pacifi-
catorem sese interponere conatus est.
Atq; vtinam ei obsecundatum esset,
non tam

non tam vasta quibusdam locis, neque
tam exhausta passim esset pecunijs
iuxta ac viris Germania, & liberi ad-
huc principes quidam retinerent do-
minatus suos amplissimos. Sed for-
tasse sic Deo visum, ut factum & cō-
tumaciam, prætextu libertatis euan-
gelicę contra sanctissimas leges et in-
stituta maiorum, contra antiquiss-
imum vniuersi Christiani orbis con-
sensum, & cōtra legitimos magistra-
tus suos impie se se efferentem, retun-
deret. Cum igitur hæc vel faceret, vel
recusaret optimus rex Sigismundus,
nonne magna fuit illa eius prudētia
cum fidē amicitie & constantia con-
iuncta? Quid? cum Ioanni regi, bis
affini suo, ne regnum Vngarorū Fer-
dinando Maximiliani nepoti iam
prius destinatum, susciperet, dissuade-
re frustra studuit? aut cum ei profuso

go, exilij quidem locum apud se in-
dulſit, vt aliquid neceſſitudini, & ca-
lamitati eius tamen daret, auxilia ve-
ro contra eundem Ferdinandum ne-
gavit: aut cum pacem inter eos com-
ponere magna cura inſtituit: Cernes
bat nimirũ ſapientiſſimus princeps
à longe, quantum mali intempetiua
illa Ioannis ambitio Vngaris adue-
ctura, quantisq; malis & calamitatis
bus non modo florentiſſimum illud
regnum, verumetiam finitimas ei re-
giones inuoluturũ eſſet bellum illud
inter duos de regno conflatum. Iam
in reuocandis ad officiũ Gedanen-
ſibus, quodam furore multitudinis
ad rebellionem concitatis, & in eiſci-
endis è Prussia Cruciferis Marianis
tam cupidis, tamq; contumacibus, vt
nunquã ab eis Polonia & Litvania
quiete eſſe poſſent, an non magno &
exquiſito

exquisito consilio usus est ? Ne illud
quidem eius consilium sapientia vac-
cavit, quo, cum hinc à Moschis graui
bello distineretur, inde Cruciferi non
leuius bellum ei ostentarent, Maxi-
milianus vero Cæsar, infensus ipsi
adhuc, & hos, & omnes, quoscunq;
posset, in eum, & in perniciem Po-
lonorum concitaret, Tartaris dona-
tium, siue stipendium cōstituit, non
modo vt ab assiduis eorum incur-
sibus ditiones suas, alijs, quemad-
modum dixi, bellis impeditas, libera-
ret, verum etiam vt eorum opera, in
vexandis ac distinendis Moschis, &
alijs hostibus suis, paruo redempta
vteretur. Qua re tantum profecit, vt
& Moschos ad petendam pacē adis-
geret, & tam culta & habitata sit, quā
nunquam sub fratribus, patre & pa-
truo eius fuit, Podolia. Quam solis

dum vero fuit eius iudicium in mandandis honoribus & magistratibus, et in allegendis in senatum viris idoneis, quoties id ei arbitrio suo facere per quosdam importuniores, quibus impensius indulgebat, licuit? Atque hoc id admirabilius est, quod difficile est non peccare in hac parte maximis quibusque regibus & principibus, propterea quod alienis ferè & oculis cernunt, & auribus audiunt. Iam peculiaris illa eius in omnibus dictis et factis cunctatio, ne ipsa quidem sua commendatione caret. Nimirum sapientis est, nihil temere, nihil precipitanter, sed omnia consulto ac deliberate agere. Sic enim cauemus, ne cuius nos dicti aut facti unquam poeniteat. Itaque celebratur etiamnum literarum monumentis non ignobilis populi Rom. Imperator, Fabius maximus:
de quo

de quo vulgatus est ille poetę cuiusdā
versiculus. Vnus homo nobis cun-
ctando restituit rem. Atq; hæcenus
quidem de prudentia Sigismundi re-
gis nobis dictum sit modo. Cuius
quidem ipsi causa fuit timor Dei, cū
lacte nutricis, vt ita dicam, imbibitus.
Initium enim sapientię, quemadmo-
dum sapientissimi reges David &
Solomon inquit, est timor domi-
ni. Fortitudine vero & magnitudi-
ne animi quāta hic rex præditus fue-
rit, quā impiger ad propulsanda &
suscipienda pro salute & incolumitas
te suorum bella, quā contemnens
earum rerum, quę maxime in hac vi-
ta expetendę esse videantur, qualia
sunt, regna & imperia, satis iam opi-
nor intellexistis ex his, quę superius
diximus. Quin ex illo quoq; magni-
tudinem animi eius intelligere licet,

F iij quod

quòd Prussico bello, cum terrore nō
modico aduentantium è Germania
auxiliorum, meliore rursus loco res
Cruciferorum esse cœpissent nihil de
conditionibus pacis, hosti prius à se
oblatis, mutare voluit: Aut quòd cū
ipsi Litvanię possessionē post mor-
tem Alexātri fratris adeunti, de no-
uis quorundam Litvanorum moti-
bus renunciaretur, non est deterritus,
quo minus institutum cū paucis co-
mitatu aulico iter prosequeretur: Et
cum deinde Michaelē Glinscium
ducem Russum, qui ad dominatum
adspirare dicebatur, cum valido equi-
tatu aduentare, in balneo tunc forte
se abluens, cognouisset, neutiquam
turbatus est animo. Venientem, cū
tranquillo vultu & comiter accepisset,
cuncta ei scelerata consilia (quod
Michael ipse postea fassus esse fert)
e pectore

ē pectore excussit. Tantum eius ani-
mi magnitudo in graui & constanti
aspectu relucens, apud hominem A-
lexandri regis nimia gratia insolescē-
tem, ac dominantī cupiditate incens-
sum, valuit. Sic feroces alioqui canes
ad Molossorum aspectum projicere
se, & adulari cauda solent. Quid il-
lud? q̄ Vngaris & Boemis cum suis
regibus Viennam ad Maximilianū
Cæsarem proficisci, fidei q̄ eius, quē
Posonij in constituto congressus lo-
co diu frustra expectarāt, credere se
ob non leues suspiciones dubitātibus,
ipse, nō sanē amicū ad eam diem ex-
pertus Cæsarem, permagna fiducia
ire ad eum perrexit, ac ceteris idem
faciendi, data fide pro Cæsare, author
fuit. Porro æquabilitate animi in v-
traq̄ fortuna, tanta fuit, vt neq; se-
cundis rebus difflueret, neq; aduersis
frange-

+ I +
frangeretur: A superbia et fastu semper alienus, aditu & affatu facilis fuit. Aestus, frigoris, inediae, & laboris patientissimus: quippe qui ab ineunte ætate molliciei deliciisque minime aduefactus esset: crassioribus cibis, et panis, & caprinis pellibus, quod iactitare ipse solitus erat, innutritus. Morbos, & alia vitæ incommoda admodum æquo animo ferebat. Quosdam tempore ad sectionem digiti pedis, sacro, ut medici dicunt, igne inflammati, nihil est planè commotus. Porro cū arx hæc conflagrasset, illa de re tantumangebatur animi, quod dubitaret tantisper, se deinceps victurum esse, donec eam instauraret. Publica suorum incommoda depellere, damnasque vindicare non libenter neglexit. Priuatas vero suas iniurias, obrectationes, conuicia, & maledicta insolens

ita insolentiorum hominum ita contemp-
tissit, vt nunquam vindicaret, nec
esset ob id deinceps ad beneficentiam
in huiusmodi homines restrictior:
Iam vero temperantia & moderati-
one non modo cū laudatissimis om-
nium gentium regibus & principibus,
verum etiam cum priscis philo-
sophis, quorum seuerior & accurati-
us instituta fuit vita, certare potuit.
Nihil ab eo leuius, nihil cupidius, ni-
hil insolentius, nihil dissolutius & fla-
gitiosius vnq̄ dictum aut factum.
Fuit in eo vultus æquabilis & ad se-
ueritatem compositus, incessus lenis,
sermo perparcus & grauis, sale tamē
et lepore non inurbano neq; petulā-
ti nonnunquam temperatus. A for-
dibus semper abhorruit, sed frugali
tamen victu, & cultu corporis ele-
gantiore quàm splendidiorē vsus est.

G nisi

nisi quando externos homines & legatos ad se admissurus erat : Nam tunc augustiore habitu commendare Maiestatem suam studebat. Eademq; de causa splendidius q̄ quisq; maiorū suorum habitare instituit. Cuius exemplo & imitatione eliminata magna ex parte è vita nostrorum hominum pristina barbarie, ciuilitatē, munditiam, elegantiam, & splendorē cum dignitate consecrari passim cepimus. Itaq; longe alia nunc est facies rerū in Polonia, q̄ ante hunc regem fuit. Sobrietatem vero rex idem magni fecit, & ab infantia quidem ad senectutem vsq; patris auicq; instituto, planè abstemius & aquę potor fuit: Ingrauescente vero ætate, medicorū suasu vinum bibere didicit, sed ita tamen, vt nunquam eum quisquā ebrium viderit. Edatior quidem & libidiniosior

dinosior natura fuit: verum in vtroq;
tamen magnopere sibi imperabat:
Cum prægrauatum se sentiret, ipse
sibi cibum subducere solitus. Quod
vero ad venerem attinet, caelebs qui-
dem viridior ætate laxius aliquanto
vixit, & liberius, nec tamen alienos
thoros contaminavit, nec vim cuiq;
honestæ & pudicæ intulit, neq; fœdis
us quicq;, quod honeste aures abhor-
reant, admisit: & vero illos lubricæ
ætatis lapsus multis clarissimis vir-
tutibus compensavit atq; contexit.
Maritus vero, coniugij fidem sancte
servavit. Verecundia summa, & penè
virginali quoad vixit, fuit. Nudum
se, aut necessitati naturæ satisfaci-
entē, non nisi à perpauca interioris cubi-
culi ministris, conspici passus. Ob-
iurgare & admonere officij eos, qui
aliqua dignatione essent, non sine ru-

bore solitus. A probris, maledictis,
quãuis et acerbioribus verbis, iratus
omnino sibi tēperauit. Quanta vero
fuit huius optimi regis modestia? qui
cū acri et solido esset cū in iudicando,
tum in consultando iudicio, & neq;
gratia, neq; odio facile deduci se ab
æquo & bono pateretur, tamen ni-
hil ferè maius vnquam sine consilio
senatus fecit aut statuit, ac nonnunq;
de recta sententia sua consensu sena-
tus adductus decessit, ne pertinax es-
se videretur: quod ingens est & per-
niciosum plæruncq; in principe vitiū.
Fiunt enim multa interdum iniuste
et inutiliter, atq; etiam temere & cū
multorum exitio ab ijs, qui sibi plus
quàm cæteri sapere vidētur, dum ius-
dicio suo freti aliena consilia aspers-
nantur. Iam illud, nonne magne fuit
modestig simul & grauitatis, quod
aduera

aduersantem sæpe desiderijs suis, vel
utilibus, vel certe non perniciosis
reipub. nobilitatem, æquo & modes-
derato animo pertulit, neq; vi quicq;
inuitis extorquere aggressus est, neq;
intemperantio rem cuiuscq; in se petu-
lãtiam acerbius vltus est, ne tum qui-
dem, cum apud Leopolum concitate
multitudinis conatus prædigiola tẽ-
pestate diuinitus disturbati, ferocio-
rem eum facere potuerunt? Ac ne
eblandiri quidem præter dignitatem
aliquid, quod extorquere nollet, vol-
luit. Non pauca tamen aliquãdo ex-
tra ordinẽ et præter debitũ huic eius
modestię, cõsensu & obsequio multi-
tudinis atq; cõsiliariorũ cõcessa sunt.
Ita nimirum sæpe plus impetrat mo-
destia, quã exprimit imperium &
violẽtia, præsertim ab hominibus ab-
humanitate & libertate non alienis.

simis. Ab eo vero, quem sibi in omni
ni vita proposuerat, modo, neq; cus
piditate vlla, aut metu, neq; ira aut
odio, neq; aduersitate & aegritudine
animi, neq; læticia deniq; & voluptate,
que res transuersos ferè rapiunt
homines, facile vnq; auocatus est, &
abstractus. Porro si quādo animum
grauibus & continentibus reipub.
occupationibus lassum, & quasi fasti
scentem recreare & relaxare volu
isset, equitationibus, ac ceruorum, or
nagrorum, aprorum, vrsorum, & bis
sontium venationibus (quod studiū
ipsi gentiliū atq; hæreditariū fuit)
non sine vtili & salubri corporis &
virium, atq; etiam industrię exercita
tione id facere solitus est: Interdum
etiam equestrium certaminum atq;
Iudorum spectaculis. Scurrilibus quid
dem iocis, et leuioribus sordidisue lu
sibus,

sibus, mimis item, & histrionibus, &
morionibus non libenter, præsertim
integrioribus adhuc viribus, vacauit.
Nec plura nunc de regis huius tempe-
rantia & modestia dicam. Reliqua
est nobis vna maxima & præclaris-
sima virtus eius, quæ eiusmodi est, vt
neq; vesperugo, neq; aurora sit magis
admirabilis, quemadmodum inquit
sapiens quidam: iusticia inquam: qua fir-
mantur solia, vt ait sapiētissimus rex
Solomon, stabiliunturq; regna: Quæ
quidem vel maxime in hoc rege re-
splēdit. Itaq; ergo iure optimo fir-
matum est solium eius, regnumq; sta-
bilitum. Nam siue æquabilitatem &
æquitatem eius in dicendo iure, tam
diuerso & vario, quam est in hoc re-
gno, spectes, siue grauitatem & con-
stantiam inter diuersas plærunq; se-
natorum, & nonnunquã pugnantes
inter

Inter se sententias, studiaq; ad gratiam
vel odium (vt fit) inclinantium, siue
laborem & patientiam in exercendis
iudicijs, quoad ei per valetudinem li-
cuit, & audiendis etiam infimorū ho-
minum querimonijs, est quod admi-
reris, nedum laudes. Admiranda est
et illa eius continentia, q; nemini vnq̃
eo regnāte, quamuis luculentas, quā-
uis amoenas possessiones regijs vici-
nas habere obfuit; quin illum vicinū,
quā procures quosdam, cuncti ma-
lulistis. Quid ego fidem eius cum in
promissis, tum in foederibus & ami-
citjs, inimicis iuxta ac amicis specta-
tam, praedicem? Cōmemorauī non-
nulla superius, quae ad hanc rem per-
tinent, Nempè quòd ad dissoluēdam
cum Caesaribus Carolo & Ferdinā-
do amicitiam adduci se nunq̃ passus
est, ne à necessarijs quidem & affinis
bus,

bus. Promissi vero quam tenax fuerit, possem hic, si necesse esset, locis plerissimos eius rei testes citare, nonnullos viros amplissimos, qui partim hic adsunt, & hæc taciti audiunt, partim iam è viuis excesserunt: quibus quo minus præstaret semel promissa, neque gratia, neque odio, neque precibus, neque conuicijs, neque lachrymis cuiusquam flecti potuit: Nihil in eo fallax aut multiplex, aperti vero & simplices fuere mores, pariter et oratio. Et quoniam ea, quæ respub. conseruet, tuetur, & florentes facit, iusticia, pœna & præmio, seueritate & clementia maxime constat, de his quoque pauca dicamus. Vtrumque ille qui de coluit, nec dum alterum sequitur, neglexit alterum: Sed cum intelligeret, liberis & minime maliciosis populis se imperare, & satis magnam pœ-

H nam

nam sceleri & ignauie, institutis maiorum nostrorum esse propositam, infamiam inquam & odium bonorum virorum, ad seueritatem quidem et expetendas de fontibus poenas fuit remissior, nec nisi necessario, quoadmodum ad secandum vrendumque medici, ad hoc descendebat: Vt, cum Casimirienſes aliquot decuriones ob eandem nobilium quorundam, tumultu concitate multitudinis patratam supplicio capitali affecit, ne quod maius malum inde existeret, & vt illi exemplo essent in posterum magistratibus, multitudinem temere concitantibus, concitatamue non refrenantibus, vel cum Gedani de capitibus seditionis vrbane supplicium sumpsit: vel denique cum dux adhuc Silesie, regionem illam omnem latrocinis, quibus infamis erat, iam inde ex quo tempore bella

bella ibi à Boemis & Vngaris, Ma-
thia & Georgio ac mox Wladislao
regnantibus, gesta sunt, penitus res-
purgauit. Quod factum eius cum fi-
nitimi omnes laudant, tum Silesij
quoq; etiamnum grata memoria pe-
sequuntur. Ad clementiam vero fuit
propensior, ita ut cum aliquando eam
ob rem nescio à quo viro senatorio
reprehenderetur, urbaniori responso
repressisse illam eius acerbiteratem fe-
ratur. Qui scis, inquires, à quonam
seueritatem istam exordirer? Illud
opinor innuens: Neq; illū culpe ex-
ortem esse, & ad multa nōnunquam
conuiuendum esse rempub. adminis-
tranti. Proinde multos capitis reos
vita donauit: nōnullis iniustam iure
infamiam sustulit: nullius propemo-
dum bona confiscauit: confiscata eti-
am, ijs, quorū fuerant, reddidit: Exu-

les & proscriptos reuocauit: Sine ac-
cusatore quidem & indicta causa ne-
minem damnauit. Gedanensibus vi-
lis plebecule impetu ab officio disces-
sentibus nihil ferè de pristina liber-
tate & immunitate, nihil de commo-
dis, quæ per ampla sunt ciuitati illi pu-
blice & priuatim, detraxit: authores
modo seditionis paucos inuitus par-
tim interfecit, partim exilio multa-
uit: Hostibus supplicibus libētissime
veniam dedit, ita vt vel de medio vi-
ctoriarum cursu non grauate retrahi
se ad veniam reconciliationemq; pas-
teretur. De Valachis quidem iam
diximus. In Cruciferos vero, debel-
latos iam ferè, quàm clemēter se ges-
sit: Quòd nisi fidem eorum, dubiam
semper, suspectam habuisset, non mo-
do siuisset eos retinere quæ habebant
adhuc, sed ablata quoq; ni fallor, eis
reddidit

reddidisset. Magistrum quidem eorū, Albertum Marchionem Brandenburgensem, sororis suę filium, expectatione & aduentu auxiliorum ĩ Germania, varie tūc, vt q̄ leuissimo verbo vtar, secum agentē (dabit mihi veniam princeps ampliss. vulnus suū necessario refricanti, & beneficentissimi in se auunculi memorię hoc non inuitus, vti spero, donabit) retinere ea, quę ante bellum illud habuerat, & partim iure belli amiserat, partim amissurus esse videbatur, omnia iussit, et honore auxit, Magistri appellatione in ducis nomen, quo omnem desinens rebellandi occasionem tolleret, cōmutata, deniq; hæreditarium ei fratribusq; eius Cazimiro & Georgio in mares duntaxat liberos, principatum illū constituit. Hęc an non maxima sunt documenta clementię,

H. iij. hostē,

hostem, quem minime esse decuerat,
et hostem pertinacem, penè deuictū
et fortunis spoliatum, meliore q̄ fuis-
set dudum, conditione, in societatem
et amicitiam recipere? Quid illud eo-
dem bello, quòd Germanos milites
contra se militantes, velitationibus et
leuibus nostrorum prælijs exagita-
tos, & labore, inopia, inedia, vigilijs,
vulneribusq̄ confectos, delere, cum
posset, noluit? Captiuos, quorū ple-
nè erant turres & ergastula in maio-
re Polonia & Cuiavia, sine vlllo præ-
cio liberos, atq̄ adeo veste & viatico
donatos, dimisit? Cuius clementie
benignitatisq̄ suæ maximū, nisi fal-
lor, fructum cepit: Nempè q̄ per tot
annos deinceps eo regnante, in Prus-
siam Germani, & contra Polonos,
quamuis sedulo sollicitantibus Crus-
ciferis, arma non sumpserunt, non
tam

tam viribus et fortuna regis, vt equi-
dem credo, deterriti, quàm beneficia
victi. Sæpenumero enim ij, qui
aliquando victi fractiq; sunt, contra
victores sese recolligunt. At quos vi-
ctos seruaris ac iuueris, eos beneficij
pariter & fortunę suę recordatio,
pristinosis spiritus recipere non tam
facile sinit. Neq; illud minus est, nec
scio an longe maius clementię Sigis-
mundi argumentum, quòd cum per
magna libertate, cui reges atq; mo-
narchę plæriq; omnes infensi & in-
festi sunt, respublica nostra constitu-
ta sit, nunquam eam infringere cona-
tus est, quamuis impellentibus ad id
quibusdam, & maiore nonnullorum
licentia aliquando prouocante. Verũ
cedere furori paucorum, quàm de-
trahere aliquid propter eos de com-
muni libertate rex optimus maluit.

Quod

Quod si qui reprehendunt, ñdem sa-
nè reprehendant, quòd amari à suis,
q̄ timeri, & patrem se, quàm dominũ
haberi maluit. Huc & illud pertinet,
quòd procerum similtates atq; dis-
sensiones semper sedauit, quoad po-
tuit: quas alere tyranni, & qui priuas
ta cõmoda sua, quàm repub. pluris
faciunt, solent. Nec eẽ tantum, prohi-
dolor, his extremis eius temporibus
inter quosdam inualuissent, magno
iusticię & iuris dicundi impedimen-
to, scelerum impunitate, & periculo
malosq; reipub. dum ea quasi plaustrũ
disparibus ac diuersis iumentis, auris
ga cessante, aut nec quicq; laborante,
distrahitur, ac discerpitur: non inua-
luissent inquam dissensiones tam pes-
tilentes, si senium & perpetuus ferẽ
morbus consuetudinem & authori-
tatẽ pristinam retinere eum siuisset.

Quo fit,

Quo fit, vt ipsi iure quodam suo ve-
nia danda sit, si non per omnia eum,
quem debuit, quēq; florentiore ipsius
ætate tenuerat, cursum respub. pristina
no illo sensuū, animi, & memorię vi-
gore in eo deficiente, tenuit. Aetatis
hæc viri Poloni & Litvani, non il-
lius culpa est. Ille quidem præclaris
virtutibus suis, atq; superioris tem-
poris administratione & felicitate
hæc, si qua fuerunt, extremi tempo-
ris incōmoda, penitus, si modo vos
æquiores & gratiores, quàm mali-
gniores haberi mauultis, obscurauit.
Neminem vnquam mortalē inuenie-
tis, qui omnes numeros felicitatis ab-
soluat. In charissimis quoq; parenti-
bus, suauissimis vxoribus, dulcissimis
liberis, atq; adeò in seruis quoq; ve-
stris multa quotidie vos ferre neces-
se est, nisi humanitatem exuere pro-

sus velitis. Quæ enim ista esset iniur-
sticia & immanitas, atq; adeo impie-
tas, si liberi parentē suum, à quo pro-
geniti, liberaliter educati & instituti,
semper indulgenter habiti, & omni
ratione adiuti & ornati, summa de-
niq; omnia consecuti essent, ad extres-
mum propter olentem animam, mus-
cidasq; nares, addo etiam si libet,
propter neglectam rem familiarem,
abominarētur, aut etiam grauius in-
cularent, superiorum omnium bene-
ficiorum obliti? Non est hoc vestri
moris, neq; ingenij viri Poloni, qui
non penitus malos reges, nedum bo-
nos & bene meritos, grata memoria
prosequi solet. Verum ad institutū
nostrum reuertamur. Fuit igitur in
Sigismundo, quemadmodum vides-
tis, singularis elementia & priuatim
et publice. At fuit is restrictior in
bene

bene merentes de se ac repub. Fuerit
sanè ita. Sed quis hoc ei vicio vertat?
si bene secum reputet, inane ante eum
regem ærarium: oppigneratas à ma-
ioribus eius possessiones plerasq; &
bona regia: egentes quosdã reges, ne
in quotidianos quidẽ sumptus pecu-
nia suppetente: nõ solutas à patre, ab
ipso vero exactas omnium, nisi fal-
lor, sororum dotes: dotatas duas fili-
as, tres etiam reliquas dotandas &
pro dignitate sua regniq; elocandas
persoluta militibus suis & externis
supra ducenta millia florenorũ, eme-
riti apud Ioannem Albertum & A-
lexandrum fratres stipendiij nomine
debita: deniq; complura bella non
sine magnis impendijs gesta, & alia
præterea impendentia. Hæc quisquis
recte secum perpendit, simulq; cogi-
tat, quo indignitatis illa ærarij ino-

pia, patrem, fratresq̄, atq̄ etiam maiores eius nonnunquam impulerit, æquior multo in hac parte Sigismūdo erit. Et tamen nihil is prætermisit, quod ad splendorem regni & patrię, dignitatẽq̄ suam & magnificentiam pertinere existimauit. Vt enim illa quę modo attigi, non reperit, vt redemptos à barbaris captiuos: restitutas res, ne belli causa essent, potenti hosti à nostris prædabundis ablatas: senas nuptias magnificentissimo apparatu factas: cõstructas aliquot locis, & p̄ veteribus turgurij̄s regali magnificentia exornatas domos, vt hæc inquã prætereã, Arces qdẽ Camenecẽsis in Podolia, Leopõliẽsis, Sãdomiriensis, Corcinẽsis, Vilnensis, Cracouiensis et hæc qdẽ bis, et alię quædã instauratę & munitę: cõparatę & instructę permultę & ma
gne

gne bombarde : frequentes legatio-
nes ad externos principes missę, &
ab eis vicissim venientes, splendide ac
liberaliter acceptę atq; dimissę, per
magno ei constiterunt. Sumptuosus
vero & ille fuit splendidissimęq; cū
Cæsare Maximiliano, & Wladislao
ac Ludouico regibus apud Viennam
congressus, quo Polonorum & Li-
tvanorum nomē, obscurius antehac,
et inopię, inertię, barbaricęq; opinio-
ne contemptibile apud externas gens
tes illustrius & admirabilius esse cœ-
pit. Post hos tot tātosq; sumptus, nō
in luxum, delicias, & voluptates pri-
uatas profusos, sed ad vtilitatem, sa-
lutem, decus & ornamentum reipub.
factos, non est sanē reprehenden-
dum, nec scio an valde laudandum,
quod ærarium non inane reliquit,
filij hæredis necessitati, & futuris rei-

pub. vsibus, vt filiarum dotes taceã,
vtiliter seruiturum, belliq; si quod a
licunde nobis inferretur, neruum fu
turum. Et tamen cum hoc sibi pro
posuisset, ne in priuatos quidem be
nignitatem & munificentiam suam
clausit: & fortes, doctos, ac sapientes
viros, aut quauis alia ratione vtiles
reipub. cū donis, tum honoribus &
alijs beneficijs psecutus est. Vt enim
literatos homines, nostrates pariter
et externos, quorum vel opera hono
rifice in rebus magnis vti se posse
existimabat, vel scriptis & præconijs
suum populorumq; suorum nomen
illustratum iri sperabat, vt eos igitur
omittam ac de fortibus viris aliquot
modo insigniores cōmemorem, non
ne Constātinum Ostrogensem du
cem peramplis beneficijs auxit: nōne
Ostapheio plebeio, aut obscuro dun
taxat

taxat homini, sed in Tartaricis bel-
lis exercitatissimo & vigilantissimo,
cū alias, tum post obsessam aliquan-
diu et oppugnatā à Turcis atq; Tar-
taris, ab eo vero strenue defensam ar-
cem Cercassiam, permagnum hono-
rem habuit, & multa largitus est:
multa sepe delinquēti indulgit. Quid
Nicolaum Senaium scientia & usu
rei militaris præstantem, excellentis
virtutis ergo collocupletatum, & ad
eum, in quo nunc est, honoris gradu
euectum. Quidue virum omni laude
cumulatissimum Ioannem comitem
Tarnouium, cum alijs non obscuris
beneficijs ornatum, tum ad summū
dignitatis fastigium euectum, euidē-
tibusq; grati animi indicijs, et præcla-
ris elogijs cum siue à Moschico bel-
lo & Starodubo euerso, siue à deu-
ctis apud Obertinum Valachis re-
uerteretur,

uerteretur, ab ipso ornatū, & hono-
rario munere, publico totius Polo-
nie consensu binis grossis collatis, co-
honestatum, cōmemorem. Viuunt
hi duo, & adsunt, & hæc mea dicta
iuribus residentibus approbant. Tas-
met si longè maximū hi virtutis præ-
mium, sempiternam rerum à se ges-
tarum gloriam, quæ eos nunq̄ destitue-
t, arbitrantur. Taceo Bielscium &
Lacium Moschos transfugas per ho-
norifice ab eo acceptos, & luculentis
possessionibus donatos, ingenij, fidei,
et scientiæ rei militaris ergo. Non fuit
ergo, non fuit Sigismundus, ne in
hac quidem parte restrictior. Aut si
quando tandem fuit, non sua volun-
tate, sed necessitate idq; ingrauescens
te maxime ætate fuit. Quoniam aut̄
illa quoq; vel potissima pars est ius-
titiæ, quæ cum cœlitibus hominum
quasi

quasi societate quandam tuetur, pietas
inquam & religio, de hac quoque iam
tandem postremo loco mihi dicen-
dum est. Consulto autem in hunc eam
locum seruaui, ut que reliquas om-
nes virtutes in se continet, & quasi
germina quedam ex se emittit, ho-
minisque felicitatem perficit, eadem
nobis huius optimi regis perficiat
laudationem. Absque hac enim ceterę
virtutes, imagines virtutum & um-
bre sunt verius, quam virtutes: neque om-
nino laudabiliter & beate, quamuis
rebus ad vota fluentibus, viuitur.
Qua autem pietate fuerit, quamque
sancte & religiose Deum opt. maz-
ximum Sigismundus hic rex colue-
rit, si alia nulla essent, ea, que hacten-
us persecuti sumus, satis magno es-
sent argumento. Neque enim ita se ille
cum in administrando regno, tum

K in omni

in omni vita gessisset, neq; tantus e/
ualisset, neq; tot bonis & felicitati/
bus, quot percurrere obiter vix pos/
tuimus, aut ipse, aut ditiones eius cum/
mulatę fuissent, nisi Deum propiciu/
m habuisset. Verissimum enim il/
lud est, quod est in epistola diui Iac/
obi Apostoli. Omne munus bonū,
et omne donum perfectum superne
descendere à patre luminum. Eum
vero nemo propiciū habere pos/
test, nisi qui agnoscit, reueretur, et con/
lit, omnemq; fiduciam suam in eo
collocat. Sic enim canit Dauid rex
et propheta: Inquirentes dominum
non deficientur vllō bono. Et alibi:
Qui confidunt domino, erunt sicut
mons Zion, qui non cōmouetur in
æternum. Cum igitur Sigismundo
tot illa tantaq; bona in omni vita
suppetierint, quis negabit eum Deo
cure,

cure, suo nonnullo merito, fuisse?
Ut enim non fallitur, ita neq; fallit
Spiritus sanctus, qui per Dauidem
olim locutus est: Quoniam rex spe-
rat in domino, & in misericordia al-
tissimi, non commouebitur: Et que
præcedunt, Desiderium cordis eius
tribuisti ei: Præuenisti eum in bene-
dictionibus dulcedinis: et alibi: Pro-
pe est dominus omnibus inuocanti-
bus se, omnibus inuocantibus se in
veritate: Voluntatem timentium se
faciet, & preces eorum exaudiet, &
saluos faciet eos. Custodit dominus
omnes diligentes se. Sed quoniã im-
pijs quoq; nonnunquam prospere
multa in hac vita cadunt, elucetq; in
eis etiam aliquando nonnulla imago
virtutis atq; pbitatis, age videamus,
num qua alia ratione pietatem huius
regis ostẽdere possimus. Et ecce oc-

K ñ currūt

currūt nobis templa Dei opt. max:
partim instaurata, partim à funda-
mentis excitata, & multis magnisq;
donarijs, & præciosis vtenilibus, ad
splendorem, simul & vsum cultus di-
uini regali munificentia exornata.
Atq; vt Vilnēsem basilicā & Rupēs-
se siue Scalcense fanum, & quædam
alia, quę nunc in mentem non veni-
unt præteream, hoc quidem certe de-
lubrum pulcherrimum & sumptuo-
sissimum basilicę huic adiunctum, seu
verius iniunctum, quod sepulchrum
et monumentum suum ille esse vo-
luit, cum instituto iugiter & cōcinne
Deum colentium sacerdotum colle-
gio, ferit oculos nostros, & quodam
angusto splendore perstringit. Huic
vero basilicę quàm multa, & quàm
ampla donaria contulit? Iam quis
nescit, q̄ sedulo is, dum per ætatem
et morbū

et morbum potuit, et quàm religiose
sacris cultuicq; diuino operam dede-
rit, nulla neq; temporis, neq; loci in-
comoditate, neq; occupationibus res-
tractus? Quid ego precum eius assid-
uitatem? quid festorum dierum iei-
uniorumq; intemeratam obseruan-
tiam, commemorem? In quibus om-
mittendus vix valetudinis gratia, atq;
id extremis demum aliquot annis,
medicorum suasu, & episcoporum per-
missu, ne dicam hortatu, sibi indul-
sit. Quæ enim à teneris annis cum la-
cte quodammodo materno imbibe-
rat, ad extremum vsq; halitum con-
stanter et mordicus ea retinebat. Ex-
terni hi sunt cultus ritusq;, fateor,
neq; in his cardo religionis nostre
vertitur: Vera & interior pietas in
mentibus & volutatibus nostris pe-
nitus inclusa est. Ita sanè. Sed cū ea

K iij soli

solī Deo perspecta & explorata sūt,
tamen his externis sese nobis prodit,
et exerit, vt sic luceat, secundū autho-
rem salutis nostrę Christum, lux nos-
tra hominibus, vt n̄ videntes opera
nostra bona, celebrent & glorificent
patrem nostrum cœlestem. Bona est
enim, ait Angelus ad Tobiam, ora-
tio cum ieiunio, & elemosyna. Ipse
quoq; Christus Iesus apud Matthæū
magnopere hæc tria cōmendat, dum
quomō fieri debeant, præcipit. Quid
vero prolixam Sigismūdi in egenos,
quorum victus vestitusq; paradi ras-
tiones vel morbus, vel ætas, vel cala-
mitas aliqua, vel deniq; arctioris &
addictioris deo vitę professio impe-
diuisset, beneficentiam & liberalitatē
persequar? Eadem opera lucē hanc
diurnam accensa lucerna illustrare
coner. Cernitis en ipsorū turmas nō
modo

modo templū hoc, verum etiam vi-
as & plateas cōplentium, & orbitatē
suam, tam benefico rege amisso, mis-
serabiliter deplorantium. Illa vero
eius in receptis antiquitus Dei pla-
candi ritibus et ceremonijs, sacrosan-
cte retinendis ac defendendis, & in
propugnandis dei ministrorum cō-
modis, præclara voluntas & constā-
tia, in ista præsertim nostri temporis
licentia, & isto nouarum rerum, quo
nūc leuissimi quicq; homines flagrāt,
studio, seu verius pruritu, nonne ma-
ximum est singularis pietatis argu-
mentum? Vidit enim sapientissimus
rex in religione nostra nihil melius,
nihil exactius hoc tempore à quoquā
inueniri posse, quàm ab ipsis Christi
seruatoris nostri discipulis, eorumq;
successoribus pximis, sanctissimisq;
patrū concilijs constitutū, & publico
Christiani

Christiani orbis consensu tot sæculis
retentum esset. Didicerat non hic,
aut illic, & in angulis omnino Chris-
tum quærendum esse, neq; vniuscus-
iusq; esse, arbitrato suo verba & ins-
tituta dei interpretari, sed ecclesiam,
ecclesiam inquam, in qua certa esset ac
perpetua, vt inquit vetustissimi sanc-
tissimi & grauissimi doctores, Ire-
næus, Cyprianus, & Augustinus, tot
sæculis cõtinuata, sacerdotum et epi-
scoporũ successio, columnã esse, quẽ
admodum ait diuus Paulus, et firmam
mentũ veritatis. In ea sola dari spiri-
tum veritatis, qui vt author, ita in-
terpres quoq; sit sacre scripturę: non
dissensionis, verum pacis Deus. Quo
quidẽ illis carere necesse esset, quibus
inter ipsos non conueniret, & qui ne
ipsi quidem singuli sibi constarẽt, sed
omni vento doctrinę, quasi nebule
turbine

turbine exagitatē, circumferrentur.
Animaduertit etiā et illud pius prin-
ceps, omnem nouorum istorum thes-
ologorum rationem inuidia, cu-
piditate, ambitione, & effreni quadā
licentia inflammatam, ventri suo ser-
uire, non Iesu Christo, quem dictis
quidē et scriptis, ac manicis quoq; tu-
nicarum iactarent, factis vero, vt ait
idem Paulus, negarent: qui superba
et vana loquentes, vt verbis diui Pe-
tri utar, per concupiscentias inescarēt
homines carnis voluptatibus, eos qui
pusillū aufugerant, eos qui in errore
versantur, dum ipsis libertatē polli-
centur, ipsi serui corruptele. Intelliges-
bat etiam, si qui fortē abusus in mor-
res nostros vitamq; irreplissent, si te-
mere in vnus cuiusuis, aut paueorum
priuatorū arbitrio submouerētur, re-
ligionem omnē sacrosanctā, cuiusuis

L libidine

libidine exagitata & labefactata, vacillaturam et in periculum venturam esse. Vel aliam quis proferat causam, curnam sanctissime, et ab ipso Christo Iesu institutę ceremonię, & religionis Christianę fundamēta, sacramenta inquam, & ipsa diuine nature cū humana in Christo indissolubilis copulatio, à Germanicis istis, quę admodum ipsi videri volunt, euangelij illustratoribus, impudenter & impie conuellantur. Nimirū nusquam consistit impia et gygantea hominū audacia, vbi semel frenos excussit, et quoduis in dubium reuocandi mutandique licentiam nacta est. Religione enim et reuerentia, & sacrosancta quadā atque inuiolabili persuasiōe religiones omnes continentur. Hęc igitur cum ita perspecta haberet religiosissimus rex, ad officium suū vel maxime pertineret
re exit

re existimauit, vt religionē omnemq̄
cultum diuinū, quemadmodū à ma-
ioribus accepisset, in regno suo con-
seruaret, sacerdotūq̄ incolumitatē ac
dignitatē, quibus quasi canibus qui-
busdam sagacibus incolumibus, neq̄
grex Christi lacerari à lupis, neq̄ ab
apris aut vulpeculis vinea vastari
posset, tueretur. Eamq̄ ob rē Geda-
nenses ciues in multitudinis temeri-
tate quadā seductos, summa cura atq̄
diligentia, cōtempo omni periculo,
quod ipsi inde non obscure immine-
bat, in viam, & ad pristinam religio-
nē reduxit. Iā vero illa, quòdm oribū-
sus sacra Christi mysteria ritu Chris-
tiano expetiuit, & venerabundus ac-
cepit, quòd se totū Deo religiosus ver-
bis & suspirijs cōmendabat, quòd in
eius clementia & misericordia fidu-
ciam suam omnē collocabat, quę &

L ij isti

isti euidentissima, nisi fallor, vere pietatis indicia iudicant, nōne certa sunt pie & religiose exacte vite testimonia? Cū igitur tanta pietate, quanta genere illo inelyto, et educatione optima digna fuit, præditus fuerit Sigismūdu, nihil mirū, si iustus quoq; clemens, magnificus, & benignus: si temperās, moderatus, pudicus, et modestus: si fortis, cōstans, patiens, et excelso animo: si præteritorū memor, præsentium sagax indagator, futurorum acutus cōiector, & vtiliū publice priuatimq; diligens et sapiens promissor fuit: Non mirū, si in hac breuitate vite humane, magnisq; laboribus viuendo octogesimū secundum annū attigit: si viribus et valetudine plerunq; firma fuit: si sensuum ingeniq; vigorem ad extremū penè retinuit: Non mirū, si gratia & auctoritate

ritate apud suos pariter & externos,
summos iuxta ac infimos valuit: si
amplissimū regnum, elatis post patrē
duobus fratribus, mature adeptus,
bellis felix & victoriosus, pace multa
beatus, vxoribus et liberis non infor-
tunatus, ditionum aliquot accessio-
nibus locupletior, tam bene, tā quies-
te, tam feliciter, tantoq; bonorū om-
nium fauore vno & quadraginta an-
nis id administravit, & florentius
multo, quā accepērat, non degener-
ari, vti confidimus, filio reliquit. Non
mirum deniq; si sempiternū optimi
et fortunati principis, & patris pa-
trię nomē atq; gloriam, nisi me vanū
fallit augurium, apud longā posteri-
tatē celebris inclytusq; rex retinebit:
quippē qui superiores omnes prin-
cipes & reges nostros nō modico in-
teruallo post se reliquisset. Nam que

L. iij in fine

in singulis illis singula laudabilia fu-
erunt, ea hic vnus omnia complexus
est: Boleslai Chrobri, vt ab hoc po-
tissimū ordiar, solertiam & magnifi-
centiam: Cazimiri monachi pacis et
instaurandę patrię, superiorū tempoz
rum iniuria afflictę, studium: Wla-
dislai eius filij mansuetudinem: Boles-
lai Criuousti victorias: Crispi pro-
uidentiam: Miecislai senis grauitatē:
Cazimiri horum duorū fratris iustiz-
ciam, Lesci Albi excelsum animū: Bo-
leslai pudici religionē ac temperanti-
am: Lesci nigri moderationē animi:
Wladislai Loctici fortitudinem et in-
tolerandis aduersis patientiam: Cazi-
miri magni, in ornando & muniens-
do regno studiū atq; diligentiam: Ia-
gellonis aui, si non in propagādo, cer-
te in amplificando cultu diuino, pie-
tatē, laborem, & munificentia: Wla-
dislai

dislai patruī magnanimitatem et cle-
mentiā; Cazimiri patris facilitatē &
offensarū perbreuem memoriā; De-
niq; Ioannis Alberti fratris ad res
magnas gerēdas, quanq̄ meliore for-
tuna, alacritatē. Has inquam omnes
omniū illorum virtutes solus Sigis-
mundus non modo æquauit, sed su-
perauit etiam, ita vt nulla cuiusq̄
eloquētia, nedum infantia nostra, sa-
tis digne & pro meritis eum laudare
possit. Sed iam ipsū ex augusto il-
lo Mausoleo, in quo heri reconditus
est, nos, quibus præfuit, alloquentem
audiamus. Quam iuste, quāq; mode-
rate, vobis viri Poloni (liceat enim
mibi vos omnes, imperio coniūctos,
vno nomīe appellare) imperauerim,
et quanta felicitate regnū hoc auxe-
rim, ornauerim, & cumulauerim, vos
ipsi probe nostis, aut si qui per ætatē
intelligo

Intelligere & iudicare adhuc non pot
uistis, è maioribus natu, bonis et gra
uibus viris, discere potestis. Pro his
meritis meis, iure meo illud à vobis
postulo, vt si quid vnquã imprudens
offendi, id vel humane imbecillitati
vel ætati meę condonetis: quam vero
mihi debetis gratiã, eam liberis meis
dulcissimis, referatis, morte mea pu
pillis. Filiũ hunc meum vnicũ, quem
ipsi vobis regem, mihi successorẽ, me
volente & postulãte, iam pridem des
ignastis, eodem quo me, aut maiore
etiã, si potestis, studio prosequamini,
consilijs adiuuetis, consentientibus a
nimis atq; viribus protegatis, ætati
eius nonnihil etiam indulgeatis. Ne
audiatis eos, qui dum suam rem agũt,
vestrã agere videri volunt, & tamen
aliud alibi præ se ferũt, vtrinq; vt gra
tiam ineant, & opes potentiamq; su
am augeãt.

am augeant & stabiliant. Cernitis
qualia nūc sint tēpora, quousq; domi
progressa sit multorū audacia, quan-
ta huic regno & cōmuni patrię peri-
cula à barbaris impendeant. Mature
vobis prouidendū est, ne non modo
imperium vestrū & respub. verum
etiā libertas et vita vestra vestrorūq;
in extremū discrimen veniat. Id vero
ita demū recte prouidebitis, si subla-
tis omnino quorūdam factionibus,
dissidijs, & simultatibus mutuis, a-
more & officio erga vos inuicem, er-
ga regem vero vestrū studio & be-
neuolentia certabitis. Sic enim fiet,
mihi credite, vt qui nunc formidolosi
nonnullis videmini, formidabiles vi-
cinis vestris hostibusq; sitis. Ad te
vero, fili charissime, hęc mea est ora-
tio. Illo autē habitu illoq; vigore hęc
tu Sigismunde Auguste patrem tecū

M loqui

loqui existimato, quo fuit, cū tibi huius
regni habenas sceptrūq; traderet.
Nihil est quod te vna cum matre,
& sororibus tuis, puellis lectissimis,
propter mortē meam tantopere ex-
crucies. Mihi quidē ego meo tempo-
re, annorum, vitę, glorięq; satur, non
dico mortuus sum, sed ad beatiorē
vitam regnumq; melius migraui. Vt
autē vestro quoq; & horū omnium
tempore id factū esse videatur, secun-
dū Deum in te, fili, maxime situm est.
Tibi mi fili deinceps & mater & so-
rores, & vero respub. maxime cure
esse debebunt. In te spes omnes om-
nium, quas frustrari te æquū non est,
site sunt. Nō nihil quidem nobis de-
bet Polonia, quemadmodū audisti:
sed nos illi multo plus. Quippē que
nos sibi maioresq; nostros, posthas
bitis quibusdā illustrioribus & elegā-
tioribus

tioribus, atq; etiã potentioribus for-
tasse, reges assumpsit, & summa fide,
studio, obsequioq; coluit. Te, quẽad-
modum ipse nosti, puerulũ etiamtũ,
regio diademate insigniuit. Ad eius
igitur salutẽ atq; dignitatẽ, vicissim
te voluntatẽ tuam, studia, & conatus
omnes adiungere inprimis æquum
est. Id vero ita demum recte facies, si
omnibus te æquabilẽ, familiarẽ vero
non nisi grauissimis & sapiẽtissimis
quibusq; præbebis: si nullius ius et in-
nocentiam neq; gratia, neq; odio cui-
usquam opprimi fines, & in iudicijs
exercendis non cuius cognatus, neces-
sarius, aut cliens quisq; sit, sed quã
iustam causam habeat, attendes: si te-
nuiores à vi & iniurijs potentiorum
vindicabis: si honestatem voluptati,
publica cõmoda tuis priuatis antepo-
nes: si nulla in re leuior, aut præceps

M ñ eris,

eris, neq; de maioribus rebus absq;
consilio senatus quicquam statues: cū
iuuenibus vero & iuuenili ardore
præditis consilia non temere cōmu-
nicabis: si assentatoribus aures non
accommodabis. Blandum enim est
malum, sed pestilens in primis regnis
atq; regibus, assentatio: si dissensiones
ordinum, & similitates procerū inter
ipsum auctoritate tua penitus extir-
pabis: si deniq; pietatem atq; religio-
nem sanctissimam sedulo & ex ani-
mo coles, neq; ab institutis maiorū,
et iam inde ab exoriente religione
Christiana apud omnes gentes rece-
pto, & ad nostra vsq; tempora trans-
misso retētoq; cultu dei opt. maximi,
venerandisq; ceremonijs atq; dog-
matibus te cuiusquam vel insidios-
sis blandicijs, assentationibus, & ille-
cebris auocari, vel importunitate as-
uelli sus

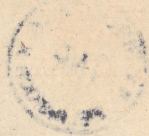
uelli sustinebis. Harum rerum om-
nium exempla domestica habes, fas-
tis, nisi fallor, illustria. Non ignoras
fili, quo successu, qua felicitate, quan-
taq; gloria nos tam diu regnauimus.
Id nos totum Deo opt. max. quem
sedulo riteq; coluimus, acceptum res-
ferimus. Existimare autem debes,
neq; regnum, neq; quicq; omnino san-
ctum & inuiolabile esse posse, ubi
religio labefactatur. His tibi vñs fili
suauissime ad laudem, ad beneuolen-
tiam hominum, ad salutem tranquil-
litatemq; ditionum tuarum, deniq;
ad decus et immortalitatem grassan-
dum est. Hac certus est, et exploratus
pñs principibus ad cœlum aditus.
Hæc tecum Sigismunde Auguste pa-
ter: Illa rex vester vobiscum viri
Poloni. Reliquum est, vtriq; vt san-
ctissimis et saluberrimis monitis eius

M iij obtem

obtemperetis, eiusq; præclara erga
vos merita; assidua pietate & grata
memoria semper prosequamini: om-
nesq; pariter eum, vti debemus, vi-
uorum & mortuorum Deo, apud
quem nemo satis iustus et insons est,
assiduis precibus commendemus.
Vicissim ille in cælis, vti speramus,
pro nobis orabit: & quorum saluti
et incolumitati omni ratione, quoad
vixit, consuluit, ijs ne nunc quidem,
omni iam rerum terrenarum cura &
modestia solutus, studium suum
in placando Deo optimo
maximo deesse pa-
tictur.

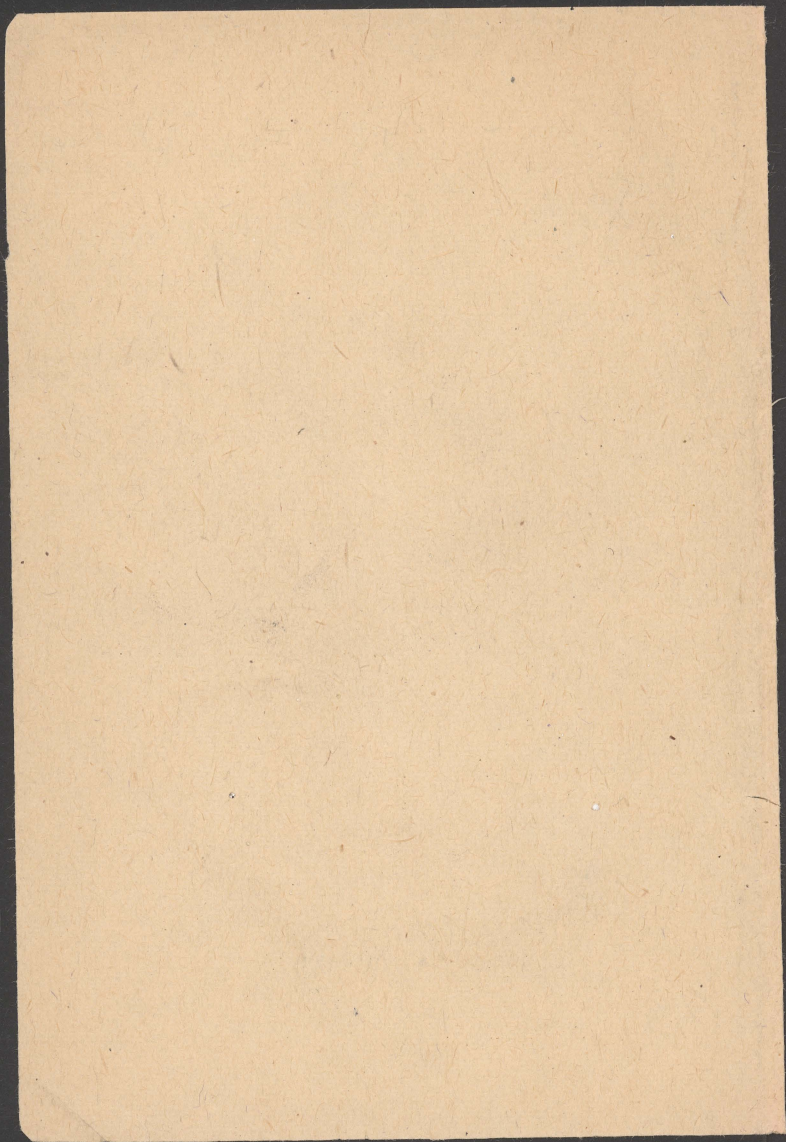
Cracouię apud Viduam Hiero. viet.

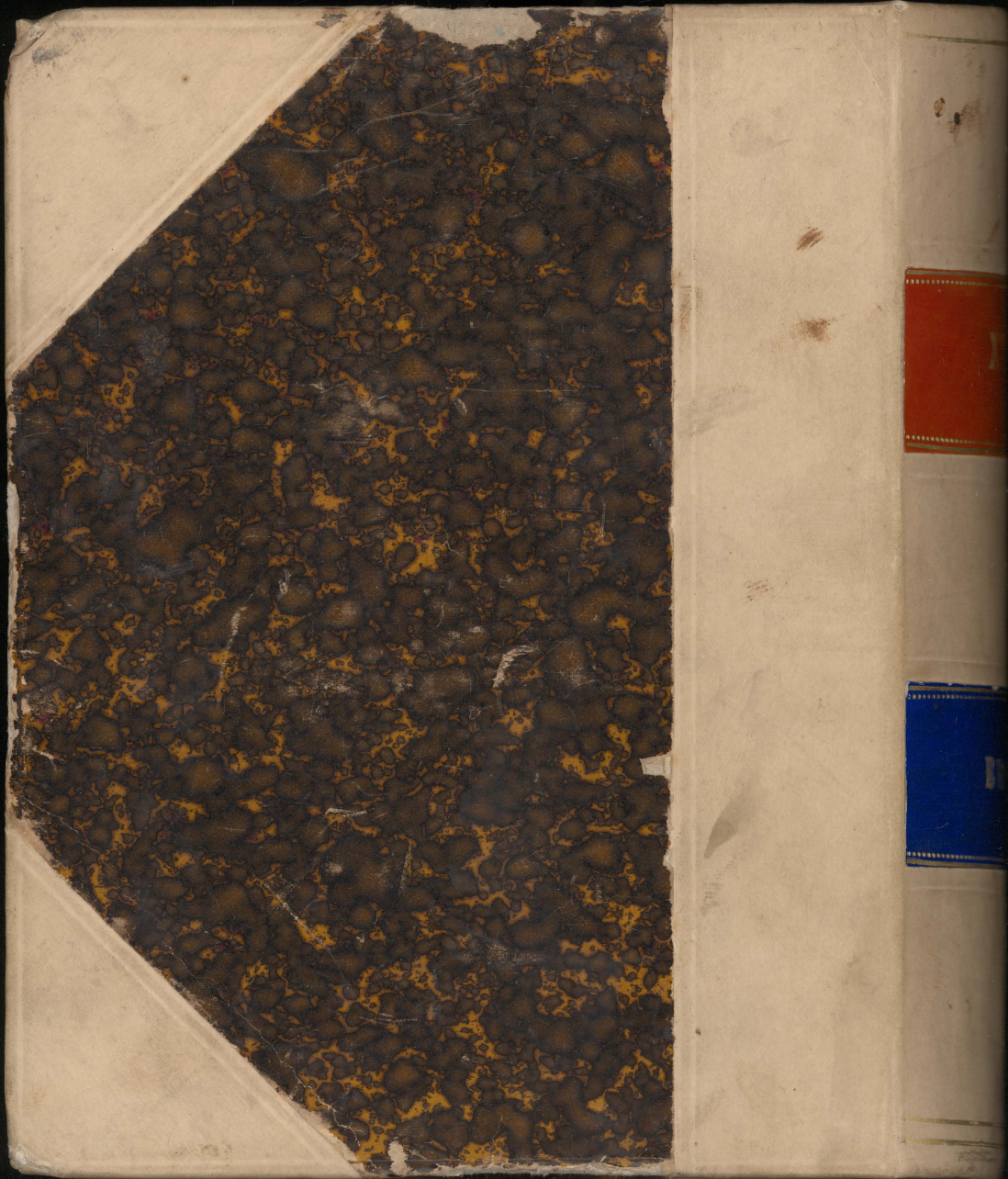

XVI, 44

XVI WIEK

BROSZURY

